
الأَربعونَ النّوَوِيّة
الحافظ يحيى بن شرف النووي رحمه الله تعالى
الحَافِظ النَّوَوِي ގެ ސާޅީސް ޙަދީޘް
فوائد الشيخين على الأربعين النووية
الشَّيْخ صَالِح اَلْفَوْزَان حفظه الله والشَّيْخ ابْنُ اَلْعُثَيْمِين رحمه الله
أبو نوح محمد رفاد
المكتبة السلفية
www.salafi.mv
admin@salafi.mv
@salafimv
fb.com/salafeemv

ސާޅީސް ޙަދީޘް

اَلْحَافِظ يَحْيَى بْنُ شَرَف النَّوَوِي رحمه الله

ތަރުޖަމާކޮށް ލިޔެ ތައްޔާރުކުރީ: އަބޫ ޢުބައިދު މުޙައްމަދު ހިލާލު

إِنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُه. وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا. مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَه، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ. وَأَشْهَدُ أَلَّا إِلَهَ إِلَّا الله وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدا عَبْدُهُ وَرَسُولُه. ثُمَّ أَمَّا بَعْد:

އަންނަނިވި ފޮތަކީ اَلْحَافِظ يَحْيَى بْنُ شَرَف النَّوَوِي ﵀ ލިޔުއްވި މަޝްހޫރު އަދި މުސްލިމުންގެ އިލްމުވެރިންނާއި އާންމުންގެ މެދުގައި ﷲ މަގުބޫލުކަން ލިބުނު ފޮތްކޮޅުގައިވާ اَلْأَرْبَعُونَ النَّوَوِيَّة (ސާޅީސް ޙަދީޘް) ގެ ތަރުޖަމާ އާއި ޙަދީޘްތަކުގެ ޝަރަޙާގެ ތެރޭގައި الشَّيْخ مُحَمَّد بْنُ صَالِح اَلْعُثَيْمِين ﵀ އަދި الشَّيْخ صَالِح اَلْفَوْزَان حفظه الله އެއީ ޝަރަޙަ ކުރުކޮށްލަމުން ދިނުމު ކުރުކޮށްލާފައިވާ ބައެއް ފައިދާތަކުގެ އުސޫލުތަކެވެ. ދެން، މި ތަރުޖަމާ ޝަރަޙަ ކުރުކޮށްލަމުން އިލްމުވެރިން ވަރަށް ބޮޑު އަހައްމިއްޔަތުކަމެއް ދެއްވާފައިވާ އެވެ. މިކަމުން ތަޢާރަފުވި މުސްލިމުންގެ އާންމުންނަށް މިފޮތަކީ ހާއްސަ އަހައްމިއްޔަތުކަމެއް ދޭން ޖެހޭ ކަމެކެވެ. ފަހެ ﷲ މިފޮތް ލިޔުއްވި މުއައްލިފުގެފާނާއި، ފޮތް ޝަރަޙަ ކޮށްދެއްވި އިލްމުވެރިންނަށާއި، އަދި އުނގެނި އެފޮތުގައިވާ އިލްމުތަކުގެ މައުލޫމާތު އަމަލުކުރުމަށް މުސްލިމުން ހުރިހާ ބަޔަކު ދެކިލާނީ އެވެ.

އަދި އެއާ ދޭހަކުރާނެ ގޮތުގައި. މިސާލުތަކުން ތަފާސީލުކޮށް، ބައެއް ޙަދީޘްތަކުން ވަކިވަކިން ދީފައިވާނެ އެވެ.

މުސްލިމުންނަށް މި ލިޔުމުން ފައިދާކުރާނެކަމުގައި އުއްމީދުކުރަމުން، އަދި އަޅުގަނޑުގެ ނިޔަތްތަކާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ﷲ ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި އުނގެނުވުމަށެވެ.

وَالْحَمْدُ لله، وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّد وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِين.

ފުރަތަމަ ޙަދީޘް: ހަމަކަށަވަރުން އަމަލުތައް ބިނާވެގެންވަނީ ނިޔަތުގެ މައްޗަށް

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِي حَفْصٍ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﵁ قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: " إنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إلَى مَا هَاجَرَ إلَيْهِ" .

رَوَاهُ إِمَامَا الْمُحَدِّثِينَ أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بنُ إِسْمَاعِيل بن إِبْرَاهِيم بن الْمُغِيرَة بن بَرْدِزبَه الْبُخَارِيُّ الْجُعْفِيُّ [رقم:1]، وَأَبُو الْحُسَيْنِ مُسْلِمٌ بنُ الْحَجَّاج بن مُسْلِم الْقُشَيْرِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ [رقم:1907] رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فِي "صَحِيحَيْهِمَا" اللذينِ هُمَا أَصَحُّ الْكُتُبِ الْمُصَنَّفَةِ.

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنِ الْخَطَّابِ ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ: ތިމަން ސަމާޢުވީމެ **رَسُولُ اللهِ** ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައި އަޑު އެއްސެވީމެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާ ޢަމަލެއް ވަނީ ނިޔަތުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ މީހަކަށް އޭނާ ނިޔަތް ކުރި ކަމެއް ލިބިގެންވެއެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ހިޖުރަ الله އާއި الله ގެ ރަސޫލާއަށް ކަމަށް ވީނަމަ، ފަހެ އޭނާގެ ހިޖުރަ ވަނީ الله އާއި الله ގެ ރަސޫލާއަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިޖުރަ ދުނިޔެ ހޯދުމަށްޓަކައި ނުވަތަ އަންހެނަކާ ކައިވެނި ކުރުމަށް ކަމަށް ވީނަމަ، ފަހެ އޭނާގެ ހިޖުރަ ވަނީ އޭނާ ހިޖުރަކުރި ކަމަކަށެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ކޮންމެ ޢަމަލެއް الله އަށް އިޚްލާޞްތެރިކޮށްކުރުމުގެ މުހިންމުކަން.
2. އެއް އަޅުކަން އަނެއް އަޅުކަމާ ވަކި ނިޔަތުން ތަފާތުކުރަން ޖެހޭކަން.
3. ޢަމަލުތައް ބިނާވެގެންވަނީ ހިތުގައިކަން، އަދި ދުލުން ނިޔަތް ކިޔުމަކީ ބިދުޢައެއްކަން.
4. ހިޖުރައަކީ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެއްކަން.
5. ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ދީބަވަޑައިގެންފައިވާ جوامع الكلم.

ދެވަނަ ހަދީޘް: މަޝްހޫރު ޖިބްރީލް ހަދީޘް

عَنْ عُمَرَ ﷺ أَيْضًا قَالَ: " بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، إذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ. حَتَّى جَلَسَ إلَى النَّبِيِّ ﷺ . فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنْ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إنْ اسْتَطَعْت إلَيْهِ سَبِيلًا. قَالَ: صَدَقْت . فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاَللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ. قَالَ: صَدَقْت. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِحْسَانِ. قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّك تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاك. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ السَّاعَةِ. قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا؟ قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ. ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْنَا مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ: يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ؟. قُلْت: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:8] .

އަދިވެސް **عُمَرُ بْنِ الْخَطَّابِ** ﷺ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: "އެއްދުވަހަކު **رَسُولُ اللهِ** ﷺ ގެ އަރިހުގައި ތިބިމަން ބޯވަޅާބީން ހިނިދުވ ތިއްބަވަނިކޮށް، ދިރިހުނަކު ފެނުނު އަޅުވެއްޖެ އެވެ. އޭނާގެ ފޭރާމުގެ ހުދުކަން ގަދަ އެވެ. އަދި ބޮލުގެ އިސްތަށިގަނޑުގެ ކަޅުކަން ގަދަ އެވެ. އަދި އޭނާގެ ކިބައިން ދަތުރުގެ އަސަރު ނުފެނެ އެވެ. އަދި ތިމަން ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން އެކަކުވެސް އޭނާ ނުދަނެ އެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށާ ހަމައަށް އިނގިނދޮވާލައިގެންފާ ހަމައަށް އޭނާ އައެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ދެކަކުލު ނަބިއްޔާގެ ކަކޫލުގާ ޖެއްސެވި އެވެ. އަދި އޭނާގެ ދެއަތްތިލަ އޭނާގެ ދެފައިމައްޗަށް ބާއްވައިގައި ބާއްވި އެވެ. އަދި ބުނެފި އެވެ: "ޔާ مُحمَّد އެވެ. އަޅުގަނޑަށް އިސްލާމާ މެދު ބަޔާންކޮށްދީފާނަން ހަބަރު ދެއްވާށެވެ." ދެން **رَسُولُ اللهِ** ﷺ ހަދީޘް ވިދާޅުވި އެވެ:

"އިސްލާމް އަކީ ﷲ ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެންވާ ޢިބާދަތައި އަޅުކަން ކުރެވޭ އިލާހަކު ނުވާ ކަމާއި، مُحَمَّد އަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ކަމަށް ތިބާ ހެކިވުމެވެ. އަދި ތިބާ ނަމާދު ޤާއިމް ކުރުމެވެ. އަދި ތިބާ ރަމަޟާންމަހުގައި ރޯދަ ހިފުމެވެ. އަދި ތިބާ ގެޔަށް ޙައްޖުވުމެވެ. ތިބާއަށް އެކަމަށް މަގެއް ކުޅަދާނަވެއްޖެކަމުގައިވާ ނަމަ އެވެ." އޭނާ ބުންޏެވެ: "އިބަ ނަބިއްޔާ ތެދު ވިދާޅުވެއްޖެ އެވެ." ފަހެ ތިމަން ބޭކަލުން އޭނާއާ މެދު ހައިރާންވިއެވެ. އޭނާ ނަބިއްޔާއަށް ސުވާލުކޮށްފައި ނަބިއްޔާ ތެދުވިދާޅުވިކަމަށް ބުނީމަ އެވެ. އޭނާ ބުންޏެވެ: "ފަހެ އަޅުގަނޑަށް އީމާންކަމާ ބެހޭގޮތުން ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ." ރަސޫލާ ﷺ ބަދަލުދީ ވިދާޅުވި އެވެ: "އެއީ ތިބާ ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި، އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށާއި، ޤިޔާމަތް ދުވަހަށާއި، ޤަދަރުގެ ހެޔޮގޮތާއި ނުބައިގޮތަށް އީމާންވުމެވެ." އޭނާ ބުންޏެވެ: "އިބަ ނަބިއްޔާ ތެދު ވިދާޅުވެއްޖެ އެވެ." އޭނާ ބުންޏެވެ: "ފަހެ އަޅުގަނޑަށް އިޙްސާންކަމާ ބެހޭގޮތުން ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ." ރަސޫލާ ﷺ ބަދަލުދީ ވިދާޅުވި އެވެ: "އެއީ ތިބާއަށް ﷲ ފެންނަ ފަދައިން ތިބާ ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރުމެވެ. ފަހެ ތިބާއަށް އެކަލާނގެ ނުފެންނަ ނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ތިބާ ބައްލަވާވަޑައިގަންނަވާ އެވެ. (އެބަހީ ބައްލަވާވަޑައިގަންނަވާކަން ހިތަށް ގެނެސް އަޅުކަން ކުރުމެވެ.)" އޭނާ ބުންޏެވެ: "ފަހެ އަޅުގަނޑަށް اَلسَّاعَة ގެ ބާރަކާތުން? ބެހޭގޮތުން ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ." ރަސޫލާ ﷺ ބަދަލުދީ ވިދާޅުވި އެވެ: "ސުވާލު ކުރި މީހާއަށް ވުރެ ސުވާލު ކުރާ މީހާއަށް ވުރެ ބޮޑަކަށް އެނގިގެން ނުވޭ އެވެ." އޭނާ ބުންޏެވެ: "ފަހެ އަޅުގަނޑަށް އޭގެ ޢަލާމާތްތަކާ ބެހޭގޮތުން ޚަބަރު ދެއްވާށެވެ." ރަސޫލާ ﷺ ބަދަލުދީ ވިދާޅުވި އެވެ: "އެއީ އަޅުއަންހެނާ އޭނާގެ ވެރިސައްޔިދާ ވިހެއުމެވެ. އަދި ހުސްފައިތިލައި، ބަރަހަނާ، ފަޤީރު، ބަކަރި ހިތަނދާ ބައެއް ބިނާތައް އުސްކޮށް އެކުވެރިވުމުގައި އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ ވާދަކުރާތަން ތިބާއަށް ފެނުމެވެ." އެއަށްފަހު އޭނާ ދިޔައެވެ. ފަހެ ތިމަން ބޭކަލުން ހިނދުކޮޅަކަށް މަޑުކޮށްގެން ތިބީމު އެވެ. ފަހެ ރަސޫލާ ﷺ ބަދަލުދީ ވިދާޅުވި އެވެ: "އޭ عُمَرُ އެވެ. ސުވާލުކުރި މީހާއަކީ ކާކުކަން ތިބާ ދަންނަވަމުތޯ އެވެ؟" ތިމަން ބޭކަލުން ދެންނެވީމެވެ: "اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَم." ރަސޫލާ ﷺ ބަދަލުދީ ވިދާޅުވި އެވެ: "ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ جِبْرِيل އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީން އުނގަންނަވައިދެއްވުމަށް ވަޑައިގަތީއެވެ."

ބަޔާންވި ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިސްލާމްދީނުގެ ރުކުންތައް 5 އެކެވެ. އެއީ: لَا إِلَهَ إِلَّا الله އަދި مُحَمَّد رَسُولُ الله މި ދެ ކަލިމައަށް ހެކިދިނުމާއި، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމާއި، ޒަކާތް ދިނުމާއި، ރަމަޟާން މަހުގެ ރޯދަ ހިފުމާއި، ގެފުޅަށް ހައްޖުވުމެވެ.

2. އީމާންކަމުގެ ރުކުންތައް 6 އެކެވެ. އެއީ: الله އަށާއި، މަލާއިކަތުންނަށާއި، ފޮތްތަކަށާއި، ރަސޫލުންނަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށާއި، ޤަދަރުގެ ހެޔޮ މިންވަރާއި ނުބައި މިންވަރަށް އީމާންވުމެވެ.

3. އިޙްސާންތެރިކަމުގެ ރުކުންތައް 2 އެކެވެ. އެއީ: 1- الله ތިބާއަށް ފެނުނަ ފަދައިން އަޅުކަންކުރުން. 2- الله ތިބާގެ ބަލަހައްޓަވާ ބެއްލަވާވޮޑިގެންވާކަމުގެ ޔަޤީންކަމާއެކު الله އަށް އަޅުކަންކުރުން.

4. މި ބަޔާންވުމުގައި ޒިޔާރަތުގެ ބައެއް ކުރި ބަޔާނުތަކުގައި ދެކުނުކުރެވިގެންވެއެވެ.

5. މި ބަޔާންވުމުގައި އިލްމު އުނގެނުމުގެ ބައެއް އަދަބުތައް ހިމެނިގެންވެއެވެ.

ތިންވަނަ ޙަދީޘް: އިސްލާމް ދީން އޭގެ މައްޗަށް ބިނާވެގެންވާ ފަސް ތަނބު

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:

"بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:8]، وَمُسْلِمٌ [رقم:16].

عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ الخَطَّاب ﵄ ވިދާޅުވި އެވެ. ތިމަން ބޭފުޅާ رَسُولُ الله ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އަޑު އެއްސެވީމެވެ:

"އިސްލާމް ދީން ބިނާވެގެންވަނީ ފަސްއެއްގެ (ފަސް ކަމެއްގެ) މައްޗަށެވެ. لَا إِلَهَ إِلَّا الله އަދި مُحَمَّد رَسُولُ الله ގެ ޝަހާދަތް، ނަމާދު ޤާއިމު ކުރުން، ޒަކާތް ދިނުން، ގެފުޅަށް ހައްޖުވުން، އަދި ރަމަޟާން މަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިސްލާމްދީން ބިނާވެގެންވަނީ 5 ރުކުނެއްގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ: لَا إِلَهَ إِلَّا الله އަދި مُحَمَّد رَسُولُ الله މި ދެ ކަލިމައަށް ހެކިދިނުމާއި، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމާއި، ޒަކާތް ދިނުމާއި، ރަމަޟާން މަހުގެ ރޯދަ ހިފުމާއި، ގެފުޅަށް ހައްޖުވުމެވެ.
2. لَا إِلَهَ إِلَّا الله މިކަލިމައިގައި 2 ރުކުނެއްވެ އެވެ. އެއީ لَا إِلَهَ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރުވާ އެންމެހައި އިލާހުންތައް ނަފީ ކުރުމެވެ. އެއީ ބާޠިލު އިލާހުންތަކެއްކަން އިޢުތިޤާދުކުރަން ޔަޤީނު ކުރުމެވެ. އަދި إِلَّا الله: އަޅުކަން ޙައްޤުވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށްކަން ސާބިތު ކުރުމެވެ. އެކަން އިޢުތިޤާދުކުރުން ޔަޤީނުން އޭގެ ޝަރުޠުތަކާ އެކުގައި ކަންތަކަން ޢަމަލު ކުރުމެވެ.
3. مُحَمَّد رَسُولُ الله މި ކަލިމައަން ހެކިދިނުމަކީ: مُحَمَّد ﷺ ވިދާޅުވި އެންމެހައި ޚަބަރުތަކަށް ޔަޤީން ކުރުމާއި، އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވި ކަންތަކުގައި ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، އެކަލޭގެފާނު އިންކާރު ކުރެއްވި ނަހީކުރެއްވި ކަންތަކުން ދުރުހެލިވުމާއި، އެކަލޭގެފާނު ޝަރުޢުކުރެއްވި ގޮތަށް މެނުވީ الله އަށް އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ.

4. ޝަރުޢު ކުރުވިގެންވާ އެންމެހައި ހެޔޮ އަމަލުތަކަކީ އިސްލާމް ދީނުގެ ތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ.

5. ނަމާދު ޤާއިމް ކުރުމަކީ: ނަމާދުގެ ރުކުންތަކާއި، ވާޖިބުތަކާއި، ޝަރުތުތަކާ އެކު، ﷲ އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު އެ ނަމާދު ކުރުމެވެ.

6. މުދަލުގެ ޒަކާތަކީ ފަރުޟު އަޅުކަމެކެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނުގެ ރުކުނެކެވެ. ޒަކާތަކީ ވާޖިބު އަޅުކަމެއްކަން އިންކާރު ކޮށްފި މީހާ އަކީ ކާފަރެކެވެ. އަދި އެއީ ވާޖިބު އަޅުކަމެއްކަން ޤަބޫލު ކުރިކަމުގައިވީ ނަމަވެސް، ދަހިވެތި ކަމާއެކު އެ ނުދޭމީހަށް ފަސް ތެޅިއްޖެ މީހެއްގެ އަތުން ގަދަބާރުން އަތުލުން ޤައުމުގެ ވެރިޔާއަށް ޝަރުޢު ކުރުވިގެންވެ އެވެ.

7. ރަމަޟާން މަހު ރޯދަ ހިފުން ކުޅަދާނަވެއްޖެ މީހާ، އަދި ޝަރުޢީ އުޒުރެއް ނެތް މީހާގެ މައްޗަށް ރޯދަ ހިފުން ވާޖިބުވެގެންވެ އެވެ.

8. ޙައްޖުގެ އަޅުކަން ވާޖިބުވެގެންވަނީ މުދަލާއި ހަށިގަނޑުން އެއަޅުކަން އަދާ ކުރަން ކުޅަދާނަވެގެންވާ މީހާގެ މައްޗަށެވެ. މުދަލުން ޙާއްޖީގެ ދަތުރަށް ދިއުމާއި އަނބުރާ އައުމަށް ފުދޭ މިންވަރާއި، ޙާއްޖީ އަނބުރާ އަންނަންދެން ޙާއްޖީގެ ދަރިންނާއި އަނބިންނަށް ފުދޭ މިންވަރު ޙާއްޖީގެ އަތުގައި ވާނަމަ އެވެ. އަދި ހަށިގަނޑުގައި ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާ ކުރުމަށް ކުޅަދާނަކަން ހުރި ނަމައެވެ.

ހަތަރުވަނަ ޙަދީޘް: އިންސާނާގެ ފުރުމާއި ނިމުން

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ -وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ-:

"إنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ إلَيْهِ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: بِكَتْبِ رِزْقِهِ، وَأَجَلِهِ، وَعَمَلِهِ، وَشَقِيٍّ أَمْ سَعِيدٍ؛ فَوَاللَّهِ الَّذِي لَا إلَهَ غَيْرُهُ إنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا. وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:3208]، وَمُسْلِمٌ [رقم:2643].

أَبُو عَبْدِ الرَّحمن عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُود ﷺ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވައި ދެއްވިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިޔާ އަދި ތެދުކުރައްވާ ނަބިއްޔާއެވެ) : "ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ މީހަކު އުފެއްދެނީ މަންމަގެ ބަނޑުގައި ސާޅީސް ދުވަސް ވަންދެން މަނި ތިކެއްގެ ގޮތުގައި ބާއްވައިގެން އެކުލަވާލެވިގެންވެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެހާ ދުވަހު ފުރަބަދެއްގެ ގޮތުގައި ލެއިގެންވާ ތަނެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެހާ ދުވަހު މަސްގަނޑެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ފޮނުއްވައެވެ މަލާއިކަތް (އެ މަލާއިކަތާ ބައްދަލުވާނީ އެމަސްގަނޑަށެވެ) ދެން އެމަލާއިކަތާ ބައްލަވައެވެ. ރޫޙު ފުމެލުމަށް އަދި އެ މަލާއިކަތާ ލިޔުއްވުމަށް އަމުރުކުރެއްވެއެވެ. އޭނާގެ ރިޒުޤާއި، އޭނާގެ އަޖަލާއި، އޭނާގެ އަމަލާއި އޭނާއަކީ އަބަދީ ބަދުނަސީބެއްތޯ ނުވަތަ އަބަދީ ނަސީބުވެރިއެއްތޯ ލިޔުއްވުމަށެވެ. ފަހެ، އެ އިލާހު މެނުވީ ޙައްޤު ގޮތުގައި އަޅުކަން ކުރެވޭނެ އިލާހަކު ނުވާ (އިލާހު) الله ގަސަންދެއްވައި ހުވާކުރައްވަމު އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ މީހަކު ސުވަރުގެވަންތަ އަހުލުވެރިންގެ އަމަލުތަކުން އަމަލުކުރާނެއެވެ. އޭނާއާ ސުވަރުގެއާ ދެމެދު މުރާއްގެ މިންވަރު ފަހުން ނުވާ ހިނދަކަށް ދާންދެނެވެ. ދެންފަހެ (އޭނާގެ މައްޗަށް ލިޔުއްވިފައިވާ) ލޫޙު އޭނާގެ މައްޗަށް އިސްވާނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ

ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލުތަކުން ޢަމަލުކުރާނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރެ މީހަކު ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލުތަކުން ޢަމަލުކުރާނެއެވެ. އޭނާއާ ނަރަކައާ ދެމެދު މުށެއްގެ މިންވަރު ދެފިޅީ ނުވާ މިންވަރަށް ދާންދެނެވެ. ދެންފަހެ (އޭނާގެ މައްޗަށް ލިޔުއްވިގެންވާ) ފޮތް އޭނާގެ މައްޗަށް އިސްވާނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ޢަމަލުތަކުން ޢަމަލުކުރާނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެއެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިންސާނާގެ މަންމަގެ ބަނޑުގައި އޭނާ އުފެއްދެވިގެންވަނީ ޙަދީޘްގައި ދެކެވުނުފަދައިން ތަރުތީބުންނެވެ. ފުރަތަމަ ނުޠްފާއެކެވެ. ދެވަނައަށް ޢަލަޤާއެކެވެ. ތިންވަނައަށް މުޟްޣާއެކެވެ.
2. މަސްކޯޅަށް ރޫޙު ފުމެއްވެވެނީ 4 މަސް ހަމަވުމާ އެކު އެވެ.
3. ރޫޙު ފުމެއްވުމާ އެކު އިންސާނާގެ މައްޗަށް ހަތަރު ކަމެއް ލިޔުއްވޭ އެވެ: އޭނާގެ ރިޒްޤާއި، އަޖަލާއި، ޢަމަލާއި، އޭނާއަކީ ޝަޤީވެރިއެއްތޯ ނުވަތަ ސަޢީދުވެރިއެއްތޯ ލިޔުއްވޭ އެވެ.
4. މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަކީ އަމުރުކުރެވިގެންވާ އެވެ. އަދި ނަހީކުރެވިގެންވާ އެވެ.
5. އިންސާނާގެ ނިމުން ވަނީ ސުވަރުގެއަށެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައަށެވެ.
6. ރޫޙު ފުމެއްވުމަށް ފަހު، ވިހެއުމުގެ ކުރިން ނުވަތަ ވިހެއުމުގެ ފަހުން ދަރިފުޅު މަރުވެއްޖެ ނަމަ، އާދަމުގެ ދަރިއަކަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤުތައް އަދާ ކުރުން ހުއްޓެވެ. ސުންނަތުގައިވާ ނަމަ ސުންނަތްތަކެވެ. ޖަނާޒާގެ ފަރުޟުކިފާޔަތް އަދާކުރެވޭނެއެވެ. ހިނައްވުމާއި، ކަފުން ކުރުމާއި، ކަށް ނަމާދު ކުރުމާއި، މުސްލިމުންގެ ގަބުރުސްތާނުގައި ވަޅުލުމެވެ. އަދި ނަންދިނުމާއި ޢަޤީޤާ ކޮށުމެވެ.

ފަސްވަނަ ޙަދީޘް: ދީނުގައި ނުވާ ކަންތައް އަލަށް އުފެއްދުމުގެ ނުބައިކަން

عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:2697]، وَمُسْلِمٌ [رقم:1718].

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ:"مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ" .

أم المؤمنين عائشة ﵂ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "އަހަރުމެންގެ ދީނުގައި ނުވާ ކަމެއް އަލަށް ކޮށްފި މީހަކު، ފަހެ އެކަން ވަނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ." އަދި مُسْلِم ގެ ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ: "އަހަރުމެންގެ ދީން އެ ޢަމަލެއްގެ މަތީގައި ނުވާ ޢަމަލެއް ކޮށްފި މީހާ، ފަހެ އެ ޢަމަލު ވަނީ ރައްދުކުރެވިގެންނެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. الله ގެ ދީނުގައި ނުވާ އައުކަމެއް އުފެއްދުމުގެ ގޮތުގައި ކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެކެވެ. އޭނާގެ ނިޔަތް އިޚްލާޞްތެރި ވިޔަސް އެވެ.
2. ދީނުގައި އައުކަމެއް ގެނައުމަކީ ބިދުޢައެކެވެ.
3. ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ. ކޮންމެ މަގުފުރެދުމެއް ވަނީ ނަރަކައިގަ އެވެ.
4. މި ޙަދީޘްއިން ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ތަބާވުމުގެ މުހިންމުކަން ދޭހަވެގެންދާ އެވެ.
5. އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި المتابعة އަކީ ޢަމަލެއް ޤަބޫލުވުމުގެ މައިގަނޑު ދެ ޝަރުޠެވެ.

ހަވަނަ ޙަދީޘް: ހަމަކަށަވަރުން ޙަލާލު އަދި ޙަރާމް ކަންތައް ވަކި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: "إنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنْ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقْد اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَّا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَّا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:52]، وَمُسْلِمٌ [رقم:1599].

أبو عبدِ اللهِ النُّعمانُ بنُ بشيرٍ ﵄ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް ބުނުއްވާ އަޑުއެއްސެވީމެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ޙަލާލު ކަންތައްތައް ވަކި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޙަރާމް ކަންތައްތައް ވަކި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އަދި އެ ދެކަމުގެ ދެމެދުގައި ޝުބުހަތް ހިމެނޭ ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ. އެ ކަންތައްތައް މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކަށް ނޭނގޭ އެވެ. ފަހެ ޝުބުހަތްތަކުން ރައްކާތެރިވެއްޖެ މީހާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ދީނާއި އަބުރު ރައްކާތެރިވެއްޖެ އެވެ. އަދި ޝުބުހަތްތަކުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިއްޖެ މީހާ ޙަރާމްތަކުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިއްޖެ އެވެ. ރައްކާކުރެވިފައިވާ ވިނަ ބިމެއް ކައިރިގައި އެމީހާ ވަރަށް އޭނާގެ ބަކަރިތަކަށް ކާންދޭން އުޅޭ ބަކަރި ބަލަހައްޓާ މީހާ އެއްކަލައިނުނުވޭ އޭނާ އެތަނަށް ވަދެ އެ ބަކަރިތަކަށް ކާންދޭން ގާތްވެގެންވެ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކޮންމެ ރަސްގެފާނަކަށް ރައްކާކުރެވިފައިވާ ބިމެއް އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރައްކާކުރެވިފައިވާ ބިމަކީ އެއިލާހު ޙަރާމްކުރެއްވި ކަންތައްތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ އިސްލާހުވެއްޖެ ނަމަ މުޅި ހަށިގަނޑު އިސްލާހުވާނެއެވެ، އަދި އެ ފަސާދަވެއްޖެ ނަމަ މުޅި ހަށިގަނޑު ފަސާދަވާނެ މަސްކޮޅެއް ހަށިގަނޑުގައިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ހިތެވެ."

ހަދިޔާގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ދުނިޔޭގައިވާ ކަންތައްތައް ބެހިގެންވަނީ ތިން ބައިކަށެވެ: 1- ބަޔާންވެގެންވާ ހަލާލު ކަންތައްތައް. 2- ބަޔާންވެގެންވާ ހަރާމް ކަންތައްތައް. 3- އޮޅުން އަރާ ކަންތައްތައް.

2. ހަލާލު ކަންތައް ކުރުމުން އެއްވެސް މީހަކަށް ބަދުބަހެއް، މަލާމާތެއް ލިބިގެނެއްނުވާ އެވެ. ހަލާލު ކަންތައް ކުރާނީ އެވެ.

3. ހަރާމް ކަންތައް ކުރުމުން ކޮންމެ އިންސާނަކަށް ވިޔަސް އޭނާއަށް ބަދުބަސް ނުވަތަ އަދަބު ޙައްދުކުރެވޭން އެވެ. ހަރާމް ކަންތަކުން ދުރުވާނީ އެވެ.

4. އޮޅުން އަރާ ކަންތަކުން/ޝުބުހަތުގެ ކަންތަކުން ދުރުވާނީ އެވެ. އަދި އެކަމުގައި ޢިލްމުވެރިންނާ ސުވާލުކުރާނީ އެވެ.

5. ޝުބުހަތަކުން ފެއްޓޭ މީހާއަކީ ހަރާމްކަމުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިއްޖެ މީހެކެވެ.

6. سَدُّ الذَّرَائِع މި ހަދިޔާގައިވެ އެވެ. سَدُّ الذَّرَائِع އަކީ ހަރާމް ކަންކަމަށް ގެންދާ މަގުތަކާއި ވަސީލަތްތައް މަނާކުރުމެވެ.

7. އިލްމު ހާސިލުކުރުމުގެ މުހިއްމުކަން.

ހަތްވަނަ ޙަދީޘް: ދީނަކީ ނަޞޭޙަތްތެވެ.

عَنْ أَبِي رُقَيَّةَ تَمِيمِ بْنِ أَوْسٍ الدَّارِيِّ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: "الدِّينُ النَّصِيحَةُ. قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ" .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم: 55].

أَبُو رُقَيَّة تَمِيم بْنِ أَوْسٍ الدَّارِيِّ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ދީނަކީ ނަޞޭޙަތެވެ." އަޅުގަނޑުމެން އެހީމު އެވެ: "އެއީ ކާކަށްތޯއެވެ؟" ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "الله އަށްޓަކައެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ ފޮތަށްޓަކައެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއަށްޓަކައެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ އިމާމުންނަށްޓަކައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އާންމުންނަށްޓަކައެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ނަޞޭޙަތް ދީނުގެ މުހިންމުކަން.
2. ޞަޙާބީން رضي الله عنهم އިލްމަށް ބެލުއްޖުމި ޝައުޤުވެރިކަމާއި އަހަންމިއްޔަތު.
3. ކަންތައްތައް ކުރަންވާނީ އެންމެ މުހިންމު ކަމަކުން ބަލާފަ އެވެ. ދީން އުގަންނަވަދު ކަލާމި އެއާ ޖެހިގެން އަންނަ މުހިންމު ކަމެކެވެ.
4. ވެރިންނަށް ނަޞޭޙަތް ދީނުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
5. ނަބިއްޔާ ﷺ ކިޔަވައިދެއްވުމުގައި ގެންގުޅުއްވި ރިވެތި އުސްލޫބުތަކެއް. އެބަހީ ޖުމްލަކޮށް ކިޔަވައިދެއްވުމަށް ފަހު ތަފްޞީލުކޮށް ކިޔަވައިދެއްވުން.

އަށްވަނަ ހަދީޘް: ޝަހާދަތައި، ނަމާދާއި، ޒަކާތް ގެއިމު ކުރުމަށް ދާންދެން މީސްތަކުންނަށް ހަނގުރާމަކުރުން

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "أُمِرْت أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ؛ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى" .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:25]، وَمُسْلِمٌ [رقم:22].

اِبْنُ عُمَر رضي الله عنهما ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "މީސްތަކުން **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** އަދި **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ** (މި ދެކަލިމައަށް) ހެކިދިނުމާއި، ނަމާދު ގާއިމްކުރުމާއި ޒަކާތްދިނުމަށް ދާންދެން، އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް މިވަނީ ނަބިއްޔާ އަށް އަމުރުކުރެއްވިގެންވެ އެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން އެކަން ކޮށްފި ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ލޭއާއި މުދާ މިވަނީ ނަބިއްޔާގެ އަރިއަހުން ރައްކާތެރިވީ އެވެ. އިސްލާމްގެ ހައްޤުން ފިޔަވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހިސާބުކުރެއްވުން ވަނީ **الله تعالى** އަށެވެ."

ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ޝަހާދަތް ކިޔުމާއި ނަމާދުކުރުމާއި ޒަކާތްދިނުމަށް ދާންދެން މީސްތަކުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެ އެވެ.
2. ނަމާދު ގާއިމްކުރުމާއި ޒަކާތްދިނުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
3. ހައްޤަކާ ނުލައި، މުސްލިމުން ޤަތުލުކޮށް އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ.
4. ހައްޤަކާ ނުލައި މުސްލިމުންގެ މުދާ އަތުލުމަކީ ހަރާމްކަމެކެވެ.
5. އަހަރެމެންނަށް ބެލޭނީ މުސްލިމުންގެ ބޭރުފުށުން ފެންނަ ޒާހިރު ޢަމަލުތަކަށެވެ. އެމީހުންގެ އެތެރެފުށުގެ ހިސާބު ބައްލަވާނީ **الله تعالى** އެވެ.

ނުވަވަނަ ޙަދީޘް: ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ވާޖިބު

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرٍ ﵁ قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: "مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:7288]، وَمُسْلِمٌ [رقم:1337].

أَبُو هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرٍ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: "ތިމަން ބޭކަލާ **ﷲ** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އަޑު އެއްސެވީމެވެ: "ތިމަން ނަބިއްޔާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި ކަމަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުހެލިވާށެވެ. އަދި ތިމަން ނަބިއްޔާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވި ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަމުން ކުޅަދާނަވީ މިންވަރަކަށް ކުރާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީން ވީ މީހުން ހަލާކުކޮށްލީ އެބައިމީހުންގެ ސުވާލުތައް ގިނަވުމުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔުންނާ އިޚްތިލާފުވުމުންނެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ނަބިއްޔާ ﷺ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
2. ނަބިއްޔާ ﷺ އަމުރުފުޅުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ކުޅަދާނަވީ މިންވަރަކުން ކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
3. ކިރިޔާ ޟަރޫރާތުގައި ދުރުހެލިވުމުގައިވީ ނަމަވެސް ނުވަތަ ކުރުމުގައިވީ ނަމަވެސް، ނަބިއްޔާ ﷺ އަމުރުފުޅުކުރެއްވި ނުވަތަ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިންވާ ކަންތައްތަކެވެ.
4. ހާޖަތަށް ޖެހިގެންނާ ކަންކަމުގައި ނުވަތަ ސުވާލުކުރަން ނުޖެހޭ ކަންކަމުގައި ސުވާލުކުރުމަކީ އިންސާނާ ހަލާކުގެ ތެރެއަށް ވައްޓާލާ ކަމެކެވެ.
5. ނަބީބޭކަލުން (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) އާ ޚިލާފުވެ އެބޭކަލުންނަށް އުނދަގޫކުރުމަކީ ހަލާކުގެ ތެރެއަށް ވައްޓާލާ ކަމެކެވެ.
6. ގިނަގިނައިން ސުވާލުކުރުމާއި ނަބީބޭކަލުންނަށް އުނދަގޫކުރުމުގެ ސަބަބުން ކުރީގެ އުންމަތްތައް ހަލާކުވެދިޔަ އެވެ.

ދިހަވަނަ ޙަދީޘް: ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އަކީ އެންމެ ރިވެތިވެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "إنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ تَعَالَى: "يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا"، وَقَالَ تَعَالَى: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ" ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ! يَا رَبِّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِّيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لَهُ؟".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:1015].

أَبُو هُرَيْرَة رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ރިވެތިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ރިވެތިކަމެއް މެނުވީ ޤަބޫލުފުޅުކުރެ ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ރަސޫލުންނަށް އަމުރުކުރު ކުރެއްވި ކަންކަމުން މުއުމިނުންނަށް އަމުރުކުރު ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ (ﷲ) تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿ يَاأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَاتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَالِحًا ﴾ މާނައީ: "އޭ ރަސޫލު ބޭކަލުންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހެޔޮ ތަކެތިން ކައި އުޅޭށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ކުރާށެވެ." އަދި (ﷲ) تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: ﴿ يَاأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴾ މާނައީ: "އޭ އީމާންވި މީސްތަކުންނެވެ. މިވަން ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤުދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން ހެޔޮ ތަކެތިން ތިޔަބައިމީހުން ކާށެވެ." ދެން އެއަންގަވަ ދަތުރު ދިގުވެ، ބޮ ހޮޑި، ހިރަފުސްވެފައިވާ މީހާގެ ވާހަކަ ޒިކުރުކުރެއްވިއެވެ. އޭނާގެ ދެ އަތް (ދުޢާ ކުރުމަށްޓަކައި) އުޑާ ދިމާއަށް އުފުލައެވެ. (އޭނާ ދަންނަވައެވެ:) "يا رب! يا رب!" އަދި އޭނާގެ ކެއުން ވަނީ ޙަރާމް ތަކެއްޗިންނެވެ. އަދި އޭނާގެ ބުއިން ވަނީ ޙަރާމް ތަކެއްޗިންނެވެ. އަދި އޭނާގެ ފޭރާން ވަނީ ޙަރާމް ތަކެއްޗިންނެވެ. އަދި އޭނާއަށް ކާން ދިނީވެސް ޙަރާމް ތަކެއްޗިންނެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް އިޖާބަދެވޭނީ ކިހިނަކުން ހެއްޔެވެ؟"

<u>ޙަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:</u>

1. اللهގެ ނަންފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން "الطَّيِّبُ" ހިމެނެ އެވެ. މާނައީ އެންމެ ރިވެތިވެ ޕާކުވެގެންވާ އިލާހެވެ. ފަހެ الله އީ އެއިލާހުގެ ޒާތުފުޅުގައި އާއި، އިސްމުފުޅުގައި އާއި، ޞިފަފުޅުތަކުގައި އާއި، ޢަމަލުފުޅުތަކުގައި އާއި ޙުކުމްފުޅުތަކުގައި އެންމެ ރިވެތިވެގެންވާ އިލާހެވެ.

2. ނަބިއްޔުންނާއި، ރަސޫލުންނާއި، މަލާއިކަތުންނާއި، މުއުމިނުން އަދި اللهގެ ޙަޟްރަތަށް އަޅުތަކުންނަށް ޤަބޫލުކުރެވިގެންވާ އަދި ނަޒީހުކުރެވިގެންވާ ބައެކެވެ.

3. ހެޔޮވެގެންވާ ތަކެތި، އެބަހީ ބަސްތަކު ތަކެތި، އަދި ޢަމަލުތަކާއި ހެޔޮވެގެންވާ ތަކެތި ޤަބޫލުފުޅުކުރައްވަނީ އެވެ. ހެޔޮވެގެންވާ ތަކެތިން ކައިބޮއި އުޅުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.

4. ހެޔޮތަކެތި ދެއްވިކަމަށްޓަކައި الله އަށް ޝުކުރުވެރިވުމަކީ ހެޔޮ ޢަމަލުކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.

5. ދުޢާ އިޖާބަކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުތައް ހުރުމުންނާއި، ދުޢާ އިޖާބަވުން މަނާކުރާ ކަންތައްތައް ދުރުކުރުމުން މެނުވީ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެވިގެންއެއްނުވެ އެވެ.

6. ދުޢާ އިޖާބަކުރެއްވުމުގެ ބައެއް ސަބަބުތައް: 1) ދުޢާކުރާ އިރު (އުޒުރެއް ނެތްނަމަ) އަތް އުފުލުން. 2) اللهގެ ނަންފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ތަވައްސުލުވުމުން الله އަށް ތަވައްކުލުވުން. 3) ތަވާޟުޢުވެރިވުން. 4) الشعث والغربة (ދަތުރުވެރިޔަކު ވުން)، ހެއްބަކާން އުޅަމުން ދިގުވާ ނަމަ.

7. ދުޢާ އިޖާބަކުރެއްވުން މަނާވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން: ޙަރާމް ތަކެތި ކެއުން.

8. ޙަރާމް ތަކެތި ކެއުމާއި، ބުއިމާއި، ލުމާއި، ކަން ލިބިގަތުމުން ދުރުވެ ހަރުކަށިވާން ޖެހެއެވެ.

އެގާރަވަނަ ޙަދީޘް: ޝައްކުވާ ކަންތައް ދޫކޮށްލާފައި ޝައްކު ނުވާ ކަންތައްތަކުގައި ހިފުން

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سِبْطِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَيْحَانَتِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ:

حَفِظْت مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ "دَعْ مَا يُرِيبُك إلَى مَا لَا يُرِيبُك".

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ [رقم:2520]، وَالنَّسَائِيّ [رقم: 5711]، وَقَالَ التِّرْمِذِيُّ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

اَلْحَسَنُ بْنُ عَلِي رضي الله عنهما، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކާފަދަރިކަލުން އަދި رَيْحَانَة ވިދާޅުވިއެވެ. رَسُولُ الله ﷺ ގެ އަރިހުން އަޑުއަހައި ހިތުދަސް ކުރެއްވީ: "ތިބާ ޝައްކުވާ ކަންތައް ތިބާ ޝައްކު ނުވާ ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ދޫކޮށްލާށެވެ."

<u>ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:</u>

1. އިންސާނާގެ ޢަމަލުތައް ރަނގަޅުކަން މަތީ ބިނާވެގެން އަދި އެކަމާ ދީނުގައި އިތުރުގެ މަތީގައި ދެމިހުރުން.
2. ޝުބުހަތައް (ޝައްކުކުރުވާ ކަންތައްތައް) ދޫކޮށް ރަނގަޅުކަމުގައި ހިފުމަކީ ދީނުގެ އަސާސެއްކަން.
3. ޝައްކާއި ރަނގަޅުކަން އެއްބައިވެއްޖެ ނަމަ ޝައްކު ދޫކޮށް ހިފެހެއްޓުމަކީ ރަނގަޅުކަމުގައި ކަން.
4. ޙަލާލްކަން ހާމަވުމުގެ ކުރިން ނުވަތަ ގޯސްކަމާގައި ނުވަތަ ނިމުމަކަށް ނާއައި ޝައްކު އުފެދިއްޖެ ނަމަ ޝައްކު ދޫކޮށްލުމަކީ ރަނގަޅުކަމުގައި ކަން.

ބާރަވަނަ ޙަދީޘް: އިންސާނާއަށް އެކަށީގެން ނުވާ ކަންތައް ދޫކޮށްލުން

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﵁ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "مِنْ حُسْنِ إسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ".

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ [رقم: 2318] ، ابن ماجه [رقم:3976].

أَبُو هُرَيْرَة ﵁ ގެ އަރިހަކުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވި އެވެ: "އިންސާނާއަށް އެކަށީގެން ނުވާ ކަންތައް ދޫކޮށްލުމީ އޭނާގެ ދީނުގެ ރިވެތިކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. މި ޙަދީޘަކީ އަދަބުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ މަތިވެރި އަސްލެއް ކަމުގައި ވުން.
2. ޚާއްސަވެގެން ނުވާ، އަހުލުވެރިން ނުވާ، ބަކުޅީރު ޖެހިގެން ނުވާ، ފައިދާއެއް ނުވާ ކަންތައް ދޫކޮށްލުމީ މަތިވެރި އަޚްލާޤީ ކަން.
3. އަހުލުވެރިވެގެންވާ ކަންތައްކާއި ބަކުޅީރު ޖެހިގެންވާ ކަންތައް ދޫކޮށްނުލާކަމާއި އަހުލުވެރިވެގެން ނުވާ އަދި ބަކުޅީރު ޖެހިގެން ނުވާ ކަންތައްކުރުން ދުރުވާން ޖެހޭނެކަން.
4. މި ޙަދީޘަށް އަމަލުކުރުމުގެ ސަބަބުން ދުނިޔަކަށްގެ ހާސިލުވެ، މުސްލިމަކަށް ހިތްހަމަ ޖެހިގެން ދެއެވެ.
5. މި ޙަދީޘަށް އަމަލުކުރުމުގެ ސަބަބުން ފަސާދައާއި ނުބައިކަން ފިލައި، ދުބާސްވުންތަކުން ސަލާމަތްވެ، މަސްއޫލުވެރި ފަރާތްތަކާއި ދެމެދު ގުޅުން ރަނގަޅުވެ، މުސްލިމުންގެ ދެމެދު ހަމަޖެހުން ދެމިގެން ދެއެވެ.

ތޭރަވަނަ ޙަދީޘް: އަމިއްލަ ނަފްސަށް ލޯބި ކުރާ ކަންތައް ތިބާގެ އަޚާއަށް ލޯބި ކުރުން

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﵁ خَادِمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:13]، وَمُسْلِمٌ [رقم:45].

أَبُو حَمْزَةَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﵁، **رَسُولُ الله** ﷺ ގެ ޚާދިމު، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް ހިދުމަތްކުރެއްވި އެވެ. ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ތިބާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ލޯބިކުރާ ކަންކަން ތިބާގެ އަޚާއަށް ލޯބިކުރުމަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު އީމާނެއް ނުވެއެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ތިބާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ލޯބިކުރާ ކަންތައް ތިބާގެ އަޚާއަށް ލޯބިކުރުމަކީ ވާޖިބުއްކަމާއި އެކަން ނުކުރާ މީހާގެ އީމާންތެރިކަން އުނިވެގެންދާކަން.
2. ތިބާގެ އަޚާއަށް ލޯބިކުރުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ ހުރިހާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކެވެ. ދުނިޔަވީ ހުއްދަ ކަންތައް ލޯބިކުރުމަކީ މުސްތަޙައްބު ކަމެކެވެ.
3. މި ޙަދީޘުގައި އަޚުވަންތެރިކަމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވުން.
4. އީމާންތެރިކަމުގައި ރުކުންތަކާއި، ވާޖިބު ކަންތަކާއި، މުސްތަޙައްބު ކަންތައް ހިމެނިގެންވެ އެވެ.

ސާދަވަނަ ހަދީޘް: މުސްލިމުންގެ ލޭ ހަލާލުވާނީ 3 ކަންތަކުން

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ [يشهد أن لا إله إلا الله، وأني رسول الله] إلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ: الثَّيِّبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:6878]، وَمُسْلِمٌ [رقم:1676].

اِبْنُ مَسْعُود رضي الله عنه ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: **ﷲ** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "މުސްލިމު މީހެއްގެ ލޭ ތިން ކަމަކުން ފިޔަވައި ހަލާލުވެގެން ނުވެއެވެ. ޒިނޭކުރާ ޘައްޔިބު މީހާ (ޘައްޔިބު އަކީ ކައިވެނިކޮށް ފައިވާ މީހާ)، ނަފްސަކަށް ނަފްސެއް، އަދި ދީން ދޫކޮށް، ޖަމާޢަތާ ވަކިވާ މީހާ އެވެ."

ހަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. މުސްލިމުންގެ ލޭއާއި، މުދަލާއި، އަބުރަކީ އިސްލާމްދީނުގައި ހުރުމަތްތެރިކަމުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ.
2. ޙައްޤާއި ނުލައި މަޢްޞޫމު ފުރާނައެއް ޤަތުލުކުރުމަކީ ބޮޑު ފާފައެކެވެ.
3. ޒިނޭކުރުމަކީ ބޮޑު ފާފައެއް ކަން. އަދި ޖަމާޢަތާ ވަކިވެ ވެރިމީހާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެ ފިތުނަ ފަސާދަ އުފެއްދުމަކީ ވެސް ބޮޑު ފާފައެކެވެ.
4. ހަދީޘުގައި ދެންނެވިގެންވާ މީހުންގެ ހުކުމަކީ އެމީހުން ޤަތުލުކުރުމެވެ.
5. އެމީހުން ޤަތުލުކުރާނީ ވެރިމީހާ އެވެ.

ފަނަރަވަނަ ޙަދީޘް: އީމާންކަމުގެ ތެރެއިން ވާޖިބުވެގެންވާ 3 ކަންތައް

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاَللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاَللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاَللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:6018]، وَمُسْلِمٌ [رقم:47].

أَبُو هُرَيْرَة رضي الله عنه ގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހަކު ހެޔޮބަސް ބުނާހުރިކަމެވެ. ނުވަތަ ހަނުހުންނަހުރިކަމެވެ. އަދި الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހަކު އޭނާގެ އަވަށްޓެރިޔާއަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުންހުރިކަމެވެ. އަދި الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހަކު ފަހެ އޭނާގެ މެހުމާނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުންހުރިކަމެވެ."

ޙަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. الله تعالى ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ހުރި ބަސްތަކަކީ ހެޔޮ ބަސްތަކެވެ. މިސާލަކަށް: ދިކުރުކުރުމާއި، ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި، ހެޔޮ ކަންކަމަށް އަމުރުކުރުމާއި ނުބައި ކަންކަން ނަހީކުރުމާއި އިޞްލާޙު އުނގެންނައިދިނުން.
2. ހެޔޮކޮށް ނުބުނެވޭނަމަ ހަނުހުރުމަކީ ވާޖިބެއްކަން.
3. އަވަށްޓެރިޔާއާއި މެހުމާނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަކީ ވާޖިބެއްކަން.
4. އަވަށްޓެރިޔާއަށް ކަމުދާނެ ދުވަހުންނާއި ހެޔޮލަފާކަންދެއްކުމެވެ. މިސާލަކަށް: ސަލާމް ގޮވުމާއި، ސަލާމް ޖަވާބުދިނުމާއި، ރީތިބަހުން ބުނުމާއި، ހަދިޔާ ދިނުމާއި، ބަލިވެއްޖެނަމަ ޒިޔާރަތްކުރުމާއި، ޢާދަތުގެ ކިބައިން ހިމެނެއެވެ.

ސޯޅަވަނަ ޙަދީޘް: ތިބާ ރުޅި ނުގަންނަވާށެވެ.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنْ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ أَوْصِنِي. قَالَ: لَا تَغْضَبْ، فَرَدَّدَ مِرَارًا، قَالَ: لَا تَغْضَبْ" .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:6116].

أَبُو هُرَيْرَة رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: މީހަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ދަންނަވައިފިއެވެ. "އަޅުގަނޑަށް ވަޞިއްޔަތެއް ކޮށްދެއްވާށެވެ." ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިބާ ރުޅި ނުގަންނަވާށެވެ." ފަހެ ތަކުރާރުކޮށް އެހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ތިބާ ރުޅި ނުގަންނަވާށެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ރުޅި ދުރުކުރުމާ ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވުމުގައި ހިފަންވާނެއެވެ. މިސާލަކަށް ރުޅި އަންނަ ވަގުތު ކަންކަމަށް އަވަސްނުވުން.
2. ރުޅި މަޑުކުރާނެ ގޮތްތައް: ހ). ވުޟޫކުރުން، ނ). ކޮޅަށް ހުރި މީހާ އިށީނުން، އިށީނދެ އިން މީހާ އޮށޯވުން، ރ). ޝައިޠާނާގެ ޝަރުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އެދި الله ގެ ހަޟްރަތުން އެދި ދުޢާކުރުން. (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم މިފަދައިން ކިޔުން)، ބ). ބަހެއް ނުބުނުން.
3. ރުޅި އަރުވާއެއްޗެ ނަމަ ރުޅި މަރައިލެއްވިކަން، ރުޅިގަދައި ކުރަން ބޭނުންވާ ކަންތައް ނުކޮށް، އަނިޔާވެރިޔާ މާފުކުރުމަކީ މުއުމިނުންގެ ސިފަތަކެކެވެ. އަދި އެ ކަންކަމުގައި ތަޤުވާއި ދަރުމަ ވެސް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.
4. رسول الله ﷺ، الله ގެ މަޙާރިމުތަކަށް ބޭއިޙްތިރާމުކޮށްފި ނަމަ ކަމާ އިސްލާހުކުރައްވިއެވެ. އަދި އަމިއްލަ ގޮތުގައި ބަދަލު އަނިޔާ ދީފި ނަމަ ކަމާ އިސް ނުކުރައްވައެވެ.

ސަތާރަވަނަ ހަދީޘް: الله ހުރިހާ ކަމެއްގައި އިޙްސާންތެރިކަން ވާޖިބު ކުރެއްވި އެވެ.

عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "إنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَةَ، وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:1955].

أبو يَعْلَى شَدَّادُ بن أَوْس رضي الله عنه ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން **الله** ހުރިހާ އެއްޗެއްގައި إحسانތެރިކަން ވާޖިބު ކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ޤަތުލުކޮށްފި ނަމަ، ޤަތުލުކުރުން ރިވެތިކޮށްކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކަތިލައިފި ނަމަ، ކަތިލުން ރިވެތިކޮށްކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ މީހަކު އޭނާގެ ވަޅި ތޫނުކުރާ ހުރިކަމެވެ. އަދި އޭނާގެ ކަތިލާ އެއްޗަށް ފަސޭހަކޮށްދޭ ހުރިކަމެވެ."

ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިޙްސާންތެރިކަމީ އިސްލާމްތެރިކަމު ހިމެނޭ އިރުޝާދެކެވެ.
2. ޤަތުލުކުރުމުގައި އަދި ކަތިލުމުގައި އިޙްސާންތެރިވުމަކީ ޝަރީޢަތާ އެއްގޮތްވުމެވެ.
3. ކަތިލުމުގެ ކުރިން ވަޅި ތޫނުކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
4. ޤަތުލުކުރުމުގައި އަދި ކަތިލުމުގައި ނަފްސުތައް ދޫކޮށްލާފާ އަދި އެންމެ ފަސޭހަ ގޮތް ބޭނުންކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
5. ޤަތުލުކުރަން ވާނީ ޤަތުލުކުރުން ހުއްދަ ބައެއްކަމެވެ. އަދި ކަތިލަން ވާނީ ކަތިލުން ހުއްދަ ތަކެއްޗެވެ.
6. ޤަތުލުކުރުމުގައި އަނިޔާ ދިނުން ނުވަތަ ތަންތަން ބުރިކޮށްގެން ނުވާނެ އެވެ. ޤިޞާޞް ހިފާ މީހާ ފިޔަވައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަނބުރާ ޤަތުލުކުރާނީ ޤަތުލުކުރި ގޮތަށެވެ.

އަށާރަވަނަ ހަދީޘް: ތިބާ ކޮންތާކު ތިބުނުކަމުގައި ނަމަވެސް الله އަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدَبِ بْنِ جُنَادَةَ، وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْت، وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا، وَخَالِقْ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ" .

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ [رقم:1987] وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ، وَفِي بَعْضِ النُّسَخِ: حَسَنٌ صَحِيحٌ.

أبو ذرٍّ جُنْدَبُ بن جُنَادَةَ، އަދި أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَن مُعَاذُ بنُ جبل رضي الله عنهما ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ތިބާ ކޮންތާކު ތިބުނުކަމުގައި ނަމަވެސް الله އަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ. އަދި ނުބައިކަމަކަށް ފަހު ހެޔޮކަމެއް ކުރާށެވެ. (އެހެން) އެ ނުބައިކަން ފުހެލާނެ އެވެ. އަދި މީސްތަކުންނާ ރިވެތި އަޚްލާޤުން މުއާމަލާތް ކުރާށެވެ.

ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިންސާނާ ކޮންތާކު ތިބުނުކަމުގައި ވިޔަސް، ފާޅުގައި ވިޔަސް ސިއްރުގައި ވިޔަސް الله އަށް ތަޤްވާވެރިވުމަކީ ވާޖިބެއް ކަން.
2. الله އަށް ތަޤްވާވެރިވުމީ: އިލްމާ އެކު الله ގެ ޘަވާބަށް އެދި، الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އަދި އިލްމާ އެކު الله ގެ އުޤޫބާތަށް ބިރުގަނެ، الله ގެ ނަހީފުޅުތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ.
3. ނުބައިކަމަކަށް އަރައިގަންނަވިއްޖެ ނަމަ، އެއަށް ފަހު ހެޔޮ އަމަލެއް ކުރުމުން އެ ނުބައި އަމަލު ފުހެލެވިގެން ދެއެވެ.
4. މި ހަދީޘްފުޅުގައި މީސްތަކުންނާ ރިވެތި އަޚްލާޤުން މުއާމަލާތްކުރުމަށް ބާރު އަޅުއްވާފައިވެ އެވެ.

ނަވާރަވަނަ ޙަދީޘް: الله ވާޖިބުކުރެއްވި ކަންތައްތަށް ރައްކާތެރިވުން

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: "كُنْت خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا، فَقَالَ: يَا غُلَامِ! إنِّي أُعَلِّمُك كَلِمَاتٍ: احْفَظْ اللَّهَ يَحْفَظْك، احْفَظْ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَك، إذَا سَأَلْت فَاسْأَلْ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْت فَاسْتَعِنْ بِاَللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوك بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوك إلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَك، وَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوك بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوك إلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْك؛ رُفِعَتْ الْأَقْلَامُ، وَجَفَّتْ الصُّحُفُ". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ [رقم:2516] وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

وَفِي رِوَايَةِ غَيْرِ التِّرْمِذِيِّ: "احْفَظْ اللَّهَ تَجِدْهُ أمامك، تَعَرَّفْ إلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفُك فِي الشِّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا أَخْطَأَك لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَك، وَمَا أَصَابَك لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَك، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنْ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا".

عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاس ﵄ ރިވާކުރެއްވިއެވެ. "އަޅުގަނޑު اللهގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ފަހަތުފުޅުގައި އެއް ދުވަހަކު ހުންނަނީމެވެ. ފަހެ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "އޭ ކުއްޖާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ނަބިއްޔާ ތިބާއަށް ކަލިމަތަކެއް އުނގަންނަވައި ދެއްވަމެވެ. الله ރައްކާތެރިކުރާށެވެ. (އޭރުން) الله ތިބާ ރައްކާތެރިކުރެއްވުން ދެއްވާނެއެވެ. الله ރައްކާތެރިކުރާށެވެ. (އޭރުން) ތިބާގެ ކުރިމަތީގައި ތިބާއަށް އެ ކަލާނގެ ފެންނާނެއެވެ. ތިބާ ކަމަކަށް އެދިއްޖެ ނަމަ اللهގެ ޙަޟްރަތުން ތިބާ އެދޭށެވެ. އަދި ތިބާ އެހީއަށް އެދިއްޖެ ނަމަ اللهގެ ޙަޟްރަތުން އެހީއަށް އެދޭށެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ. ތިބާއަށް ފައިދާކޮށްދިނުމަށް މުޅި އުންމަތް އެއްވިޔަސް الله ތިބާއަށް ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމެއްކަން ފިޔަވައި ތިބާ ފައިދާއެއް ނުކޮށްދެވޭނެއެވެ. އަދި އެ މުޅިން ތިބާއަށް ގެއްލުންދިނުމަށް އެއްވިޔަސް، الله ތިބާގެ މައްޗަށް ލިޔުއްވާފައިވާ ކަމެއްކަން ފިޔަވައި ތިބާއަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. ގަލަންތަށް އުފުލިއްޖެއެވެ. ފޮތްތަށް ހިކިއްޖެއެވެ."

الترمذي ރިވާޔަތް ކުރެން ރިވާޔަތެއްގައިވެ އެވެ. "الله ރައްކާތެރިކުރާށެވެ. (އޭރުން) ތިބާގެ ކުރިމަތީގައި ތިބާއަށް އެ ކަލާނގެ ފެންނާނެއެވެ. ތަނަވަސްކަން މަތީގައި الله ދެނެގަންނާށެވެ. (އޭރުން) ދަތިކަމުގައި الله ތިބާ ދެނެވޮޑިގެންނެވޭނެ އެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ. ތިބާ ކުށްކުރުމީ ކަމަކީ ތިބާއަށް މުސީބާތްކުރުމާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ތިބާއަށް މުސީބާތްކުރުމީ ކަމަކީ ތިބާ ކުށްކުރުމާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ. ނަޞްރު ލިބިގެންވަނީ ކެތްތެރިކަމާ އެކުގަ އެވެ. އަދި ފިންޖުވުން ވަނީ ކާރިޘާއާ އެކުގަ އެވެ. އަދި ދަތި އުނދަގޫކަމާ އެކު ފަސޭހަކަންވެ އެވެ."

<u>ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:</u>

1. الله ރައްކާތެރިކުރުމަކީ اللهގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނަހީފުޅުތަކުން ދުރުވުމާ އެކު ދީނަށް ރައްކާތެރިވުމެވެ.
2. الله ރައްކާތެރިކުރުމުން الله އެ އަޅަކު ދުނިޔޭގައި އަދި އާޚިރަތުގައި ރައްކާތެރިކަން ދެއްވައެވެ.
3. ހަމައެކަނި الله ކުރެއްވުންވަންތަ ކަންކަމުގައި އެ ކަންކަމަށް، އަދި އެހީއަށް އެދެންވާނީ ހަމައެކަނި اللهގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. އިންސާނުންނަށް ކުރެވެންފަދަވެގެންވާ ކަންކަމުގައި އެކަމަކަށް އެދި އަދި އެހީ ހޯދުން ހުއްދަވެގެންވެ އެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އަދިއްޔަތަށް ކުރުވާ ބާރުގައި އަޑުއަހާވެސް ވަކި މަރުޙޫމުންގެ ކިބައިން ނުހޯދާށެވެ.
4. ޤަދަރަށް އީމާންވާ ވާޖިބުގެ ހިތް ވަކި الله تعالى އަށް އެކުމެދުވެރިކޮށް އަދި ތަވައްކަލުކުރުމުގެ މަތީގައެވެ.
5. ކެތްތެރިކަމުގެ މުހިންމުކަން.

ވިހިވަނަ ޙަދީޘް: ލަދުވެތިކަމުގެ މުހިއްމުކަން

عَنْ أبي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو الْأَنْصَارِيِّ الْبَدْرِيِّ ﵁ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النُّبُوَّةِ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ" .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:3483].

أبو مَسْعُودٍ عُقْبَةُ بنُ عَمْرٍو الأَنْصَارِي البَدْرِي ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ފުރަތަމަ ނަބީކަމުން މީސްތަކުންނަށް ލިބިފައިވާ ބަސްތަކުގެ ތެރެއިންވެ އެވެ: 'ތިބާ ލަދު ނުގަންނަ ނަމަ ތިބާ އިޚްތިޔާރުކުރި ކަމެއް ކުރާށިކަމެވެ.'"

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ލަދުވެތިކަމަކީ ދަރުދަރަޖައިގެ އަދި މުޖުތަމަޢު ކަންކަމާއި އަޚުލާޤީ ގޮތުން ތަން ކަންކަމުން އިންސާނާ މަނާކުރުވާ ސިފައެކެވެ.
2. "ތިބާ ލަދުނުގަންނަ ނަމަ ތިބާ ބޭނުން ކަމެއް ކުރާށިކަމެވެ." މިއީ ބިރުދެއްކުމެއްކަމުގައެވެ. ނުވަތަ މިއީ ޚަބަރެކެވެ.
3. ލަދުވެތިކަމަކީ އީމާންކަމުގެ ބައިތަކުގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ. {الحياء شعبة من الإيمان}
4. މި ޙަދީޘްގައި ލަދުވެތިކަމުގެ މަތިވެރިކަން ބަޔާންކޮށްދީ އެވެ.
5. މި ޙަދީޘްގައި ލަދުވެތިކަމުން އަދަބުވެރިވުމަށާއި އަޚުލާޤީ ލިބިގަތުމަށް ބާރުއަޅާފައިވެ އެވެ.
6. ލަދުވެތިކަން ދެބަޔަކަށްވެ އެވެ. އެއީ ސަވާބިގެންވާ ލަދުވެތިކަމެވެ. އަދި އައިބުވެގެންވާ ލަދުވެތިކަމެވެ.
ސަވާބިގެންވާ ލަދުވެތިކަމަކީ ވާޖިބެއް ދޫކޮށްލަން ނުވަތަ ހަރާމްކަމެއް ކުރުމުގެ ތެރެއަށް ވައްޓާނުލާ ލަދުވެތިކަމެވެ.
އައިބުވެގެންވާ ލަދުވެތިކަމަކީ ވާޖިބެއް ދޫކޮށްލަން ނުވަތަ ހަރާމްކަމަކަށް އަރައިގަތުމަށް ބާރުއަޅާ ލަދުވެތިކަމެވެ.

އެކާވީސްވަނަ ހަދީޘް: ޢީމާންގެ މަތީގައި ހަރުދަނާ ކަމާއެކު ޘާބިތުވުން

عَنْ أَبِي عَمْرٍو وَقِيلَ: أَبِي عَمْرَةَ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "قُلْت: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَك؛ قَالَ: قُلْ: آمَنْت بِاَللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمْ" .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:38].

أبو عَمْرٍو سُفْيَان بْنُ عَبْدِ الله ؓ ވިދާޅުވި އެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާ އެވެ! އިބަ ނަބިއްޔާ ފިޔަވައި އެއްވެސް ފަރާތަކާ ސުވާލު ނުކުރާފަދަ، އިސްލާމްދީނުގައިވާ ބަސްފުޅެއް (ދީނުކުރެއް) އަޅުގަނޑަށް ކިޔައިދެއްވާށެވެ." ރަސޫލާކުރެއްވި އެވެ. "ވިދާޅުވާށެވެ: 'آمَنْتُ بِاللهِ' (މާނައީ: 'މިއަށާ الله އަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ.') ދެން އެއަށްފަހު (ދީނުގެ މަތީގައި) ޘާބިތުވެގެންނަވާށެވެ."

ހަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. "قُلْ آمَنْتُ بِاللهِ ثُمَّ اسْتَقِم" މި ދީ ކަލިމައިގައި ދުނިޔެ ދީން ޖަމާކޮށްފައިވެ އެވެ. އަދި އަޅުކަމުގެ ދީ ސަލާމަތް ހިމެނިގެންވެ އެވެ.
2. ޞަޙާބީން އިލްމަށް ބޭނުންތެރިވުމާއި ސުވާލުކުރުމަށް ބަޔާނުން ބަހާނެވެގެންދި އެވެ.
3. ކޮންމެ އިންސާނަކު ވެސް އިލްމުގައި ސާބިތުވާ ފަދަ ޖާމިޢުކަލިމާ އަދި މަނާކުރެވިފައިވާ ސުވާލުތަކުން ކުރުން ވެ އެވެ. އެއީ އާންމުކޮން އިލްމުތައް ސާފުން އަރައި މަސްލަހަ ނުވުމަށްޓަކައެވެ.
4. ދީނުގައި ޘާބިތުވުމަކީ ހަމަޖެހުމާއެކު ނުވަތަ ފަރުވާ ކުރެކުރުމެއް ނެތި ސަލާމަތުގައި އެންގެވި ގޮތަށް، ހަރުދަނާވުމެވެ.
5. ދީނުގައި ޘާބިތުވުން ބޭނުންވަނީ ދެގޮތަކުން ކަމެއް ގޮތަށްނުވެ: 1- އެންގެވި ސަލާމަތަށް އިތުރުކުރުމެވެ. ފަހެ ކޮންމެ އިންސާނެއްގެ މައްސަލަ އެކަން ދޫކުރުން މާތްވެގެންވެ އެވެ. 2- ސަލާމަތުން އުނި ކުރުމެވެ. ފަހެ ދީނުގެ ކަމަކަށް ފަރުވާ ކުރެވުމެއް ނުވަ އާންމުކޮށް ދޭތި الله އަށް ތަޤުވާވެއްވެ އެވެ.

ބާވީސްވަނަ ޙަދީޘް: ފަރުޟުތައް އަދާކޮށް ޙަރާމް ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވާ މީހާއަށް ސުވަރުގެ

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: "أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: أَرَأَيْت إذَا صَلَّيْت الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُمْت رَمَضَانَ، وَأَحْلَلْت الْحَلَالَ، وَحَرَّمْت الْحَرَامَ، وَلَمْ أَزِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا؛ أَأَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: نَعَمْ".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:15].

أَبُو عَبْدِ اللهِ جَابِرُ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيّ ﵄ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: މިހެނީ **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާ ސުވާލުކުރި އެވެ. ފިރިހެނާ ބުނެފައެވެ: "އިބަ ނަބިއްޔާ ދެކިވަޑައިގަންނަވާތޯ، އަޅުގަނޑު ފަރުޟުކުރެވިފައިވާ ނަމާދުތައް ކޮށްފިއްޔާ، ރަމަޟާންމަހު ރޯދަ ހިފައި، ޙަލާލު ކަންތައް ޙަލާލުކޮށް ޙަރާމް ކަންތައް ޙަރާމްކޮށް، އަދި އެ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ކަމެއް އިތުރު ނުކުރިނަމަ، އަޅުގަނޑު ސުވަރުގެ ވަންނާނެތޯ އެވެ؟" ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "އާއެކެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ފަރީޟާތަކާއި ފަރުޟުތައް އަދާކޮށްފައި، ޙަރާމް ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގެންނަ މީހާ ފަހު ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެ އެވެ.
2. ޝަރީޢަތުން ސުވާލުކުރުމަކީ ބޭނުންތެރި ކަމެއްކަން.
3. ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކާއި މަސްއަލަތަކުގެ ޢިލްމު ހޯދުމަކީ ދީނުގެ ބައެއް ކަމެވެ.
4. ނަމާދާއި ރޯދައަކީ ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ދެ ސަބަބެވެ.
5. ޙަލާލު ކަންތައަކީ **الله تعالى** ނުވަތަ އޭނާގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަލާލުކުރެއްވި ކަންކަމެވެ. ޙަރާމް ކަންތައަކީ **الله تعالى** ނުވަތަ އޭނާގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަރާމްކުރެއްވި ކަންކަމެވެ.

ތޭވީސްވަނަ ޙަދީޘް: ޠާހިރުކަމުގެ ބާބު

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ عَاصِمٍ الْأَشْعَرِيِّ ﵁ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "الطَّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَآنِ -أَوْ: تَمْلَأُ- مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَك أَوْ عَلَيْك، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:223].

أبو مَالِكٍ الحَارثُ بن عَاصِم الأشْعَرِي ﵁ ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ:

"ޠާހިރުވުމަކީ އީމާންކަމުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައެވެ. އަދި 'اَلْحَمْدُ لله' މީޒާން ފުރާލައެވެ. އަދި 'سُبْحَانَ اللهِ' އާއި 'اَلْحَمْدُ لله' އުޑާއި ބިމާ ދެމެދުގައިވާ ބައި ފުރާލައެވެ. އަދި ނަމާދަކީ އަލިކަމެކެވެ. އަދި ޞަދަޤާތަކީ ބުރުހާނެކެވެ. އަދި ކެތްތެރިކަމަކީ އަލިކުރުވުކެވެ. އަދި ޤުރްއާނަކީ ތިބާއަށް ނުވަތަ ތިބާއާ ދެކޮޅަށް ހުއްޖަތެކެވެ. ހުރިހާ އިންސާނުން ހެނދުނު ނުކުމެއެވެ. ފަހެ (އެއިން ކޮންމެ މީހަކު) އޭނާގެ ނަފްސު ވިއްކާލާ މީހެކެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ނަފްސު މިނިވަންކުރު އެވެ. ނުވަތަ ހަލާކުގެ ތެރެއަށް ވައްޓާލަ އެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. 'اَلْحَمْدُ لله' ގެ މާނައަކީ: އަންގަވައި ހަމްދާއި ތަނާ ދެއްވުމެއްގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.

2. 'سُبْحَانَ الله' ގެ މާނައަކީ: ހުރިހާ އުނި ކަންތައްތަކުންނާއި އައިބުތަކުންނާއި އެކަށީގެންނުވާ ހުރިހާ ސިފަތަކުން الله ހުސްޠާހިރުކުރުމެވެ.

3. 'اَلْحَمْدُ لله' އާއި 'سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لله' އާއި ނަމާދުކުރުމާއި، ޞަދަޤާތްދިނުމާއި، ކެތްތެރިވުމަށް މި ޙަދީޘްގައި ބާރުއަޅައިދީފައި އެވެ.

4. ތިބާ ޤުރްއާނަށް ޢަމަލުކޮށްފި ނަމަ ޤުރްއާނަކީ ތިބާއަށްވާ ޙުއްޖަތެކެވެ. ޤުރްއާން ދޫކޮށް އެއަށް ޢަމަލުނުކޮށްފި ނަމަ ޤުރްއާނަކީ ތިބާގެ މައްޗަށްވާ ޙުއްޖަތެކެވެ.

5. އޭނާގެ ނަފްސު ހެޔޮޢަމަލަށް ވިއްކާލައިދީ މީހަކު އަނބުރާ މިނިވަންކޮށްދީ އެވެ. އޭނާގެ ނަފްސު ނުބައި ޢަމަލަށް ވިއްކާލައިދީ މީހަކު އަނބުރާ ހަލާކުކޮށްލައިދީ އެވެ.

ސަލަފީސްކޫލު ހަދީޘް: އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ!

عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ ﵁ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، أَنَّهُ قَالَ: "يَا عِبَادِي: إنِّي حَرَّمْت الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْته بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا؛ فَلَا تَظَالَمُوا. يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ ضَالٌّ إلَّا مَنْ هَدَيْته، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ. يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ جَائِعٌ إلَّا مَنْ أَطْعَمْته، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ. يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ عَارٍ إلَّا مَنْ كَسَوْته، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسُكُمْ. يَا عِبَادِي! إنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا؛ فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ. يَا عِبَادِي! إنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْت كُلَّ وَاحِدٍ مَسْأَلَته، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي! إنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إيَّاهَا؛ فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدْ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَن إلَّا نَفْسَهُ".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم: 2577].

أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ވެރި އިލާހު تبارك وتعالى ގެ ބަސްފުޅުން އުނަބިއްޔާ ރިވާކުރެއްވި އެވެ. الله ވަޙީކުރެއްވި އެވެ: "އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވުން ތިމަން الله ގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް ތިމަން الله ޙަރާމްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެކަން ޙަރާމްކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ

ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް އަނިޔާވެރި ނުވާށެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަ އެންމެހައި މީސްތަކުން ވަނީ މަގުފުރެދިގެންނެވެ. ތިމަން الله އެ މަގަށް ހިދާޔަތް ދެއްކެވި މީހަކު ފިޔަވި އެވެ. ފަހެ ތިމަން الله ގެ ހަޟްރަތުން ހިދާޔަތަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ. (އޭރުން) ތިމަން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްކަވާނަމެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަ އެންމެހައި މީސްތަކުން ވަނީ ބަނޑުހައިހޫނުކަން މަތީގަ އެވެ. ތިމަން الله އެ އަޔަކަށް ކާނާ (ކެއުން) ދެއްވި މީހަކު ފިޔަވި އެވެ. ފަހެ ތިމަން الله ގެ ހަޟްރަތުން ކާނާއަށް (ކެއުމަށް) އެދޭށެވެ. (އޭރުން) ތިމަން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާނާ ދެއްވާނަމެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަ އެންމެހައި މީސްތަކުން ވަނީ ބަރަހަނާ އެވެ. ތިމަން الله އެ އަޔަކަށް ލިބާސް ދެއްވި މީހަކު ފިޔަވި އެވެ. ފަހެ ތިމަން الله ގެ ހަޟްރަތުން ލިބާސަށް އެދޭށެވެ. (އޭރުން) ތިމަން الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބާސް ދެއްވާނަމެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ރޭއާ ދުވާލު ކުށްކުރެ އެވެ. އަދި ތިމަން الله ހުރިހާ ފާފައެއް ފުއްސަވަމެވެ. ފަހެ ތިމަން الله ގެ ހަޟްރަތުން ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދުޢާ ކުރާށެވެ. (އޭރުން) ތިމަން الله ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނަމެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން الله އަށް ގެއްލުން ދިނުމަށްޓަކައި ތިމަން އިރާދަ ގެއްލުމާ ހަމައަށް ނުފޯރާނެ އެވެ. އަދި ތިމަން الله އަށް ފައިދާ ދިނުމަށްޓަކައި ތިމަން އިރާދަ ފައިދާ ހަމައަށް ތިޔަބައިމީހުން ނުފޯރާނެ އެވެ. (އެބަހީ الله އަށް ގެއްލުން ދިނުމަކަށް ނުވަތަ ފައިދާ ކޮށްދިނުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާ އެވެ.) އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރަތަމަ މީހާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެންމެ ފަހު މީހާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިންސާނުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖިންނީން ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ އެންމެ ތަޤުވާވެރި ހިތެއްގާ މީހެއްގެ ހިތް މަތީގައި (އެބަހީ އެ ގޮތުގައި) ވީ ނަމަވެސް ތިމަން الله ގެ މުލްކުއްސަލްތަނަތުގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް އިތުރުވެގެނެއް ނުދާނެއެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރަތަމަ މީހާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެންމެ ފަހު މީހާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިންސާނުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖިންނީން ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ އެންމެ ފާޖިރު ހިތެއްގާ މީހެއްގެ ހިތް މަތީގައި (އެބަހީ އެ ގޮތުގައި) ވީ ނަމަވެސް ތިމަން الله ގެ މުލްކުއްސަލްތަނަތުގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް އުނިވެގެން ނުދާނެއެވެ. އޭ ތިމަން الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރަތަމަ މީހާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ

އިންސީންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖިންނީން ދެ ބައި މަޖިލީގައި ޤާއިމުވެގެން ތިމަން ﷲ ގެ ބަސްތަކުން އެދި ދަންނަވައިފި ނަމަ،

އަދި ތިމަން ﷲ ކޮންމެ މީހަކަށް އޭނާ އެދޭ ކަމެއް ދެއްވައިފި ނަމަ ތިމަން ﷲ ގެ ކިބައިގައިވާ އެއްޗެއް

އުނިވެގެން ނުދާނެއެވެ. ބޭސް ކަނޑަށް ... ފަދައިން މެނުވީ އެވެ. އޭ ތިމަން ﷲ ގެ

އަޅުތަކުންނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ތިމަން ﷲ ގުނާ ރައްކާކޮށްދެއްވަމެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު ތިމަން ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އޭގެ ޖަޒާ ދެއްވާނަމެވެ. ފަހެ (އެ ޖަޒާއިން) ހެޔޮކަމެއް ފެނިއްޖެ މީހާ، ފަހެ

އޭނާ ﷲ އަށް ޙަމްދުކުރާށެވެ. އަދި އެހެން އެއްޗެއް (އެހެނީ ނުބައިކަން ނުވަތަ ދެރަކަމެއް) ފެނިއްޖެ މީހާ، ފަހެ އޭނާގެ

އަމިއްލަ ނަފްސަށް މެނުވީ ކުށެއް ނުލާހާށެވެ."

ހަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ޤުދުސީ ހަދީޘަކީ ﷲ ގެ ބަސްފުޅުން ނަބިއްޔާ ﷺ ރިވާކުރައްވާ ހަދީޘެވެ.
2. ﷲ تعالى އިރާދަފުޅުކުރައްވާ ކަމެއް އެއިލާހުގެ އަމިއްލަ ނަފްސުފުޅަށް ވާޖިބުކުރައްވައެވެ. ނުވަތަ ހަރާމްކުރައްވައެވެ.
3. ﷲ تعالى ގެ އަމިއްލަ ނަފްސުފުޅަށް އަނިޔާވެރިވުން ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ. އިންސާނުންގެ މެދުގައި ނުވަތަ އިންސާނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވުން ވެސް ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ.
4. އިންސާނާޔަ އަސްލުގައި މަގުފުރެދިގެންވާ، ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގައިވާ، ފާރާވާއި ނުވާ މަޚްލޫޤުންނެކެވެ.
5. ﷲ تعالى ގެ ބަސްތަކުން ހިދާޔަތާއި، ކާނާއާއި، ލި ހެދުމާއި، ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދުޢާކުރުމުގެ މުހިންމުކަން.
6. ﷲ تعالى އީ ހިދާޔަތު ދެއްކަވައި، ރިޒްޤު ދެއްވަވައި، ހެދުން ދެއްވަވައި އަދި ފާފަ ފުއްސަވާ އިލާހެވެ.
7. ފާފަތައް ކިތަންމެ ގިނަ ވިޔަސް (ނުވަތަ ކިތަންމެ ބޮޑު ވިޔަސް) ﷲ تعالى ގެ ބަސްތަކަށް ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވާ އަޅުތަކުން އުޅުނީމާ ފާފަތަކެއް ފުއްސަވާނެކަން.
8. ﷲ تعالى ގެ މުލްކުއްރައްބުގެ ފުރިހަމަކަމާއި އެއިލާހު އަޅުތަކުންގެ ކިބައިން ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާކަން.
9. އިންސާނާގެ ޢަމަލުތައް ﷲ تعالى ހިސާބުކުރައްވައެވެ.

10.ދުޢާ ބަދަލެއް ފެނުނު އަޔަދު الله އަށް ޙަމްދުކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.

11.ދުޢާ ބަދަލު ކުރުމުން ފަސްޖެހުން މީހާއަށް ދުޢާ ބަދަލުކަށް ނުފެނުމުން ބަދުބަލާއި އަދިބު ގެއްލުންވެގެންވަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ.

ފަންސަވީސްވަނަ ހަދީޘް: ސަދަޤާތުގެ ގިނަގުނަ ބާވަތްތައް 1

عَنْ أَبِي ذَرٍّ ﷛ أَيْضًا، "أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأُجُورِ؛ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: أَوَلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَّدَّقُونَ؟ إنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةً، وَأَمْرٌ بِمَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَأْتِي أَحَدُنَا شَهْوَتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَانَ عَلَيْهِ وِزْرٌ؟ فَكَذَلِكَ إذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ، كَانَ لَهُ أَجْرٌ".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:1006].

މާގެ އިތުރުން أبو ذَرٍّ ﷛ ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަސްހާބުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ދަންނަވި އެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާ އެވެ. މުއްސަނދިކަލުގެ އަހުލުވެރިން އަޖުރުތަކާއިގެން ހިނގައްޖެ އެވެ. ތިމަން ބޭފުޅުން ނަމާދު ކުރާ ގޮތަށް އެބޭކަލުންވެސް ނަމާދު ކުރެއެވެ. އަދި ތިމަން ބޭފުޅުން ރޯދަ ހިފާ ގޮތަށް އެބޭކަލުންވެސް ރޯދަ ހިފައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ މުދަލުން ހާޖަތުތަކަށްވުރެ އިތުރުވާބައިން އެބޭކަލުން ސަދަޤާތު ކުރައްވައެވެ." ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘް ކުރެއްވި އެވެ: "ތިޔަބޭކަލުންނަށް ސަދަޤާތް ކުރާނެ އެއްޗެއް الله ތިޔަބޭކަލުންނަށް ނުދެއްވާތީ އެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ތަސްބީހަކީ ސަދަޤާތެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ތަކްބީރަކީ ސަދަޤާތެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ތަޙްމީދަކީ ސަދަޤާތެކެވެ. އަދި ކޮންމެ ތަހުލީލަކީ ސަދަޤާތެކެވެ. އަދި ހެޔޮކަމަކަށް އަމުރު ކުރުމަކީ ސަދަޤާތެކެވެ. އަދި މުންކަރާތަކުން ނަހީ ކުރުމަކީ ސަދަޤާތެކެވެ. އަދި ތިޔަބޭކަލުންގެ ކުރެ މީހެއްގެ ފަރުޖަށް ސަދަޤާތެއްވެއެވެ." ސަހާބީން ދަންނަވި އެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާ އެވެ. ތިމަން ބޭފުޅުންކުރެ މީހަކު އޭނާގެ ޝަހުވަތާ ހަމައަށް އަރުވައިފި ނަމަ (އެބަހީ އެޝަހުވަތް ފުއްދާ ކުރުމުން) އަޖުރުއެއްވާތޯ އެވެ؟" ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘް ކުރެއްވި އެވެ:

"ތިޔަބައިމީހުން ހަބަރު (ޚަވާލު) ދަނެތޯ. އޭނާ ހަރާމް (އެއްޗެއްގެ) ތެރެއަށް އެޝަހުވަތް ލައިފި ނަމަ، އޭނާގެ މައްޗަށް ފާފައެއްވާނެތޯ އެވެ؟ އެހެންކަމުން ހަމައެފަދައިން ހަލާލު (އެއްޗެއްގެ) ތެރެއަށް އެލައިފި ނަމަ، އޭނާއަށް އަޖުރެއް ލިބިގެންވާ އެވެ."

<u>ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:</u>

1. الله تعالى ގެ އަޅުތަކުންނަށް އޮތް އިހުސާނުގެ ފަޟްލުވަންތަވެރިކަމާއި ދުއިފަސްހަކަމެވެ.
2. ތިބާއަށް ފައިސާ ހޯދުމަށް ކުރެވެން ނުވެއްޖެ ނަމަ، ފައިސާއަށް ހާޞިލް ޤާނުގެން ނުވާ އަމަލުތަކެއް ކުރުމަށް ތިބާ ކުރެވެންވާގެންވެ އެވެ.
3. الله ގެ މަގުގައި ހޯދަކުރާ ދުއްސަނިކަންގެ މަތިވެރިކަން.
4. ސަދަޤާތެން ހެދުމަކަށް ކުރެއްވުމަން ގެނައަސް މަސަތްކަތް ކުރައްލުކަން.
5. އިންސާނާ ހެދުމަކުރާ ކުރުމަން ނަފްސުގެ ދިރުމުން ނަމަ، ހަލާލު ކުރުމުން، އޭނާގެ ކުރުމުގެ ސަވާބުން ލިބި އިންސާނުގެ ސަވާބުން، އޭނާގެ ނިޔަތާ ހެދި، ހެދުމަކުގެ އަޅުތަކުގެ ތެރެއަށް ވަންނާނެ އެވެ.
6. އިންސާނާގެ އަމަލުތަކަށް އަޖުރު ލިބުމަށްޓަކައި ނިޔަތް ހެދުމަކުން.
7. އިންސާނާގެ ނިޔަތުގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ ސަވާބުން ދުނިޔަވީ އަމަލުތަކުންވެސް އަޖުރު ލިބޭކަން.

ސަލަފީސްކޫލަށް ޙަދީޘް: ޞަދަޤާތުގެ ގިނަގުނަ ބާވަތްތައް 2

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﵁ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "كُلُّ سُلَامَى مِنْ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ تَعْدِلُ بَيْنَ اثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خُطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنْ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:2989]، وَمُسْلِمٌ [رقم:1009].

أَبُو هُرَيْرَة ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "އިންސާނުންގެ ކޮންމެ ހުޅުއްގައި އޭގެ މައްޗަށް ޞަދަޤާތެއްވެއެވެ. އެދުވަހެއްގައި އިރުއަރާ ކޮންމެ ދުވަހަކު ދެމީހުންގެ ދެމެދު ޢަދުލު ޤާއިމުކުރުމަކީ ޞަދަޤާތެކެވެ. އަދި މީހަކު އޭނާގެ ދާއްބާގެ މައްޗަށް އަރުވައިދިނުމުގައި ނުވަތަ އޭގެ މައްޗަށް އޭނާގެ ތަކެތިއަރުވައި އުފުލައިދިނުމުގައި ވެސް އޭނާއަށް އެހީތެރިވުމަކީ ޞަދަޤާތެކެވެ. އަދި ރިވެތި ބަހުމަކީ ޞަދަޤާތެކެވެ. އަދި ނަމާދަށް ހިނގާފައި ދާއިރު އަޅާ ކޮންމެ ފިޔަވަޅަކީ ޞަދަޤާތެކެވެ. އަދި ގެއްލުންހުރި އެއްޗެއް މަގުން އެއްކިބާކޮށްލުމަކީ ޞަދަޤާތެކެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. الله تعالى ޞަދަޤާތަކީ ފައިސާގެ ހަދިޔާކުރުމުގެ އިތުރުން އެހެން އަމަލުތަކުން ވެސް ހަދިޔާކުރެވޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ލައްވާފައިވެއެވެ. (ޞަދަޤާތް ދެވޭނީ ހަމައެކަނި ފައިސާއަކުން ނޫނެވެ.)
2. ދަބަސްވެފައިވާ ދެބައެއްގެ ދެމެދު ސުލްޙަ ޤާއިމުކުރަން މަސައްކަތް ކުރުމުގެ މުހިންމުކަން.
3. الله تعالى ރުހިވޮޑިގަންނަވާ ގޮތަށް ބަސްބުނުމަކީ ވެސް ޞަދަޤާތެކެވެ.
4. މިސްކިތަށް ދިޔުމާއި ނަމާދު ޖަމާޢަތުގައި އަދާކުރުމުގެ މުހިންމުކަން.
5. މިސްކިތްތަކަށް އުނދަގޫވާ ފަދަ ތަކެތި މަގުމައްޗަށް އެޅުމަކީ ފާފައެކެވެ. އެފަދަ ތަކެތި މަގުމަތިން އެއްކިބާކޮށްލުމަކީ ޞަދަޤާތެކެވެ.

ހަތާވީސްވަނަ ޙަދީޘް: އަލް-ބިއްރުގެ މާނަ

عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ ﵁ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِك، وَكَرِهْت أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ]رقم:2553[. وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ ﵁ قَالَ: أَتَيْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: "جِئْتَ تَسْأَلُ عَنْ الْبِرِّ؟ قُلْت: نَعَمْ. فقَالَ: استفت قلبك، الْبِرُّ مَا اطْمَأَنَّتْ إلَيْهِ النَّفْسُ، وَاطْمَأَنَّ إلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ، وَإِنْ أَفْتَاك النَّاسُ وَأَفْتَوْك" .

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَيْنَاهُ فِي مُسْنَدَي الْإِمَامَيْنِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ [رقم:227/4]، وَالدَّارِمِيّ [246/2] بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

النَّوَّاسُ بْنُ سَمْعَانَ ﵁ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: ""البِرُّ" (ހެޔޮކަންތަކަކީ) ރިވެތި އަޚްލާޤެވެ. އަދި ފާފައަކީ ތިބާގެ ހިތުގައި ނުތަނަވަސްވެގެންވާ ކަންކަމާއި މީސްތަކުން އެކަން ދެނެގަތުމަށް ތިބާ ނުރުހުންތެރިވާ ކަންކަމެވެ." އަދި **وَابِصَةُ بْنُ مَعْبَدٍ** ﵁ ގެ އަރިއަށުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: ވިދާޅުވި އެވެ: ތިމަން ބޭވަފުޅާ **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަރިއަށަށް ދިޔުމުން ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ތިބާ މި ދިޔުމީ بِرّ އާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރައްވަން ހެއްޔެ އެވެ؟" އަޅުގަނޑު ދެންނެވީމެވެ: "އާއެކެވެ." ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ތިބާގެ ހިތާ ސުވާލުކުރާށެވެ. بِرّ އަކީ އެކަމަށް ނަފްސު ގާނުވާ (ހިތްޖެހިލަތިވާ) ކަންތަކެވެ. އަދި އެކަމަށް ހިތް ގާނުވާ ކަންތަކެވެ. އަދި ފާފައަކީ ނަފްސުގައި ނުތަނަވަސްވެގެންވާ ކަންތަކެވެ. އަދި މޭގައި ނުތަނަވަސްވެގެންވާ ކަންތަކެވެ. މީސްތަކުން ތިބާއަށް ފަތުވާ ދިނަކަމުގައި ވިޔަސް އެވެ. އަދި ތިބާއަށް އެބައިމީހުން ފަތުވާ ދިންކަމުގައި ވިޔަސް އެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް جوامع الكلم ދެއްވަވައިގެންވެ އެވެ.

2. ބިރّ އަކީ ހުރިހާ ހެޔޮކަމެއް ޖަމާކުރާ ކަލިމައެކެވެ.

3. ބިރّ ގެ އެންމެ މަތިވެރި ބާވަތަކީ ރިވެތި އަޚްލާޤެވެ.

4. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ރިވެތި އަޚްލާޤަށް ބާރުއަޅާފައިވާ މިންވަރު.

5. އެކަމަކީ ފާފައެއްކަން ނޭނގުނު ނަމަވެސް، ސާފުވެގެންވާ ސަލާމަތެއްކަން ލިބިގެންވާ މުއުމިނުންގެ ހިތަށް އެކަން އެއީ ފާފައެއްގެ ގޮތުގައި ދައްކައި ހިތް ނުތަނަވަސްވާކަން އެވެ. ފާފައެއްކަން ހިތުމުން އެކަމުން ދުރުވާނީ އެވެ. އެއަށްފަހު އިލްމުވެރިއެއްގެ އަރިއަހުގައި އަހައި އެކަން ހުއްދަކޮށްދިނަސް އެވެ.

6. މުއުމިނު އަދަބު އޮންނާގެ ފާފަތަކަށް މީސްތަކުން ބެލުމަށް ނުރުހުންތެރިވާނެ އެވެ. ދީން ވަނީ ނަޞޭޙަތުގައި މިހާ ހަމަ ކުރި ނުބައި ކަންކަމަށް ފުރުޞަތުދިނުމާއި، މީހުންގެ ޢައިބުތައް ފޮރުވައި ދެއްކުން އެވެ.

އަށާވީސްވަނަ ޙަދީޘް: ސުންނަތުގައި ހިފެހެއްޓުމުގެ އަސަރުގަދަ ވަޞިއްޔަތެއް

عَنْ أَبِي نَجِيحٍ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رضي الله عنه قَالَ: "وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَأَنَّهَا مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا، قَالَ: أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ".

رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ [رقم:4607]، وَالتِّرْمِذِيُّ [رقم:266] وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

أَبو نَجِيحٍ الْعِرْبَاضُ بْنُ سَارِيَةَ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އެ ވަޢުޡުކޮށްދިން ހިތްތައް ބިރުގަތް، އަދި ލޮލުތައް (ކަރުނައިން) އުދުހިލާވި ވަޢުޡެއް ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވައިފީމެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެ ވަޢުޡަކީ އަލްވަދާޢުވާ މީހެއްގެ ވަޢުޡަކާ އެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަޞިއްޔަތެއް ކުރައްވާށެވެ." ބަދަލުދެއްވިއެވެ: "މިގޮތުން ނަޞޭހަތާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله އަށް ތަޤުވާވެރިވުމަށާއި، (ވެރިމީހާއަށް) އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަޅަކު ވެރިއަކަށް ވިޔަސްމެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ދިރިހުރި މީހަކަށް ބައިވަރު އިޚްތިލާފުތަކެއް ފެންނާނެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށާއި ހިދާޔަތް ލިބިގެންވާ **الخلفاء الراشدون** ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޮތުރުދަތްތަކުން އޭގައި (އެ ސުންނަތުގައި) ދަތްއަޅާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދީނުގައި ގެނުވާ އާ ކަންތަކުން ސަމާލުވެ ރައްކާތެރިވާށެވެ. (އެއީ ދުރުވާށެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ބިދުޢައެއް މަގުފުރެދުމެކެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. الله عز وجل އަށް ތަޤުވާވެރިވުމަކީ އިންސާނާއަށް ދެވޭ އެންމެ މަތިވެރި އަދި އެންމެ މުހިންމު ވަޞިއްޔަތެވެ.

2. ފާފައަކަށް ނުވާ ކަންކަމުގައި ވެރިންނަށް އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.

3. ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި **الْخُلَفَاءُ الرَّاشِدُون** رضي الله عنهم ގެ ސުންނަތުގައި ހިފެހެއްޓުމަކީ ވާޖިބެކެވެ. މުސްލިމުންގެ މެދުގައި ޚިލާފު އުފެދިއްޖެ ނަމަ އެ ވާޖިބުކަން އިތުރުވެގެންވެ އެވެ.

4. ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި **الْخُلَفَاءُ الرَّاشِدُون** ގެ ސުންނަތް އުނގެނުމަކީ ވާޖިބެކެވެ. އެހެނީ ސުންނަތުގައި ހިފެހެއްޓޭނީ އެ ސުންނަތް އުނގެނުމުންނެވެ.

5. ބިދުޢައަކީ ސަލަފުން އިންކާރުކުރި ކަމެއް ދުރުވުން. އެހެނީ ހުރިހާ ބިދުޢައެއް މަގުފުރެދުމެވެ.

ނަވާވީސްވަނަ ހަދީޘް: ސުވަރުގެއަށް ވައްދާވާ އަމަލުތަކާއި ނަރަކައަށް ވައްދާވާ އަމަލުތައް

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ ﵁ قَالَ: قُلْت يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدْنِي مِنْ النَّارِ، قَالَ: "لَقَدْ سَأَلْت عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أَدُلُّك عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ تَلَا: " تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ " حَتَّى بَلَغَ "يَعْمَلُونَ"، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُك بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟ قُلْت: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُك بِمَلَاكِ ذَلِكَ كُلِّهِ؟ فقُلْت: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ وَقَالَ: كُفَّ عَلَيْك هَذَا. قُلْت: يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ: ثَكِلَتْك أُمُّك وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ عَلَى وُجُوهِهِمْ -أَوْ قَالَ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ- إلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟!" .

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ [رقم:2616] وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ ﵁ ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިފީމެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާ އެވެ! ސުވަރުގެއަށް އަޅުގަނޑު ވައްދާ އަދި ނަރަކައިން އަޅުގަނޑު ދުރުކުރާވާ ޢަމަލަކާ ބޭކަލުފުޅުން ތިމަން ޚަބަރުދީއަން ދެއްވުއްވާށެވެ." ބަދަލުދެއްވައިވި އެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ބޮޑެތި ކަމަކާ ބޭކަލުފުޅުން ސުވާލުކުރެއްވީ އެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކީ ހަމަ ޔަޤީނުންވެސް الله އެމީހަކަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވި މީހަކަށް ފަސޭހަވެގެންވާ ކަމެކެވެ: ތިބާ الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ތިބާ އެކަލާނގެއާ އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިބާ ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ. އަދި ތިބާ ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި ތިބާ ރަމަޟާން މަސް ރޯދަ ހިފާށެވެ. އަދި ތިބާ ގެފުޅަށް ޙައްޖުވާށެވެ." އެއަށްފަހު ބަދަލުދެއްވައިވި އެވެ: "ހެޔޮކަން

ނަބިއްޔާ މިބައަސް ހެޔޮކަމުގެ ދޮރުތަކަށް ދަލީލުކޮށް ނުދެއްވާނަމުހެއްޔެވެ؟ ރޯދައަކީ ޙަރުގާޅިކަމެކެވެ. އަދި ޞަދަޤާތް އަލިފާން ނިއްވާލާ ފެނަކުން ފާފަތައް ނިއްވާލާ އެވެ (ފާފަތައް ނިއްވާލާ އެވެ). އަދި (ރޭގަ އެކަތިބޭނުން) ދެކަނޑު ފިރިހެނާގެ ފުރުސަތުވެސް ނަމާދުކުރުމެވެ." އެއަށްފަހު ނަބިއްޔާ ތިލާވަތްކުރެއްވިއެވެ: ﴿ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ ﴾ މާނައީ: "އެއުރެންގެ އަރިކަށިތައް (ނިދާފަށުން ދުރުވެއެވެ. ..." (މި އާޔަތް) ނިމެންދެން ތިލާވަތް ކުރެއްވިއެވެ: ﴿ يَعْمَلُونَ ﴾ މާނައީ: "އެބައިމީހުން އަމަލުކުރާ އެވެ." އެއަށްފަހު ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: "މިކަން ނަބިއްޔާ މިބައަސް ކަލޭގެ ބޮލާއި އޭގެ ތަނބާއި އޭގެ ކުރިއަށްވުރެ މަތީ ކަނޑާ ނުދެއްވާނަމުހެއްޔެވެ؟" އަޅުގަނޑު ދެންނެވީމެވެ: "އާދޭހެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާ އެވެ." ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: "ކަލޭގެ ބޮލަކީ އިސްލާމެވެ. އަދި އޭގެ ތަނބަކީ ނަމާދެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިއަށްވުރެ މަތީ ކަނޑަކީ ޖިހާދެވެ." ދެން އެއަށްފަހު ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: "މިކަން ނަބިއްޔާ މިބައަސް އެހުރިހާ ކަމަކާ މިހުރިހާކަމެއް ކަމަކަށް ބޮޑުވެގެންދާ ކަހަލަ ދެއްވާނަމުހެއްޔެވެ؟" އަޅުގަނޑު ދެންނެވީމެވެ: "އާދޭހެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާ އެވެ." ފަހެ ނަބިއްޔާގެ ދޫގައި ހިފުއްވި އެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: "މިބައިގެ ކަންތައް މިއާއި ދުރުކުރައްވާށެވެ." އަޅުގަނޑު ދެންނެވީމެވެ: "އޭ ﷲ ގެ ނަބިއްޔާ އެވެ. އަހަރެމެން ވާހަކަދައްކާކަމުގެ ސަބަބުން އަހަރެމެންނަށް އުޅޭގޮތް ދެވޭނެތޯ އެވެ؟" ފަހެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ: "މިބައިގެ މަންމައަށް މިބާ ގެއްލިގެންދާނިކަމެވެ. މީސްތަކުންގެ ދޫތަކުގެ ކަމެއްގައި ނޫނީ ކަމެއްގެ ސަބަބުން ނޫނިޔޭ ނުތުރަކޮށް ތަރައްކީވާނެ ގޮތަކަށް އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް ލެވިގެން ތަކުރާރުވާނެ ކަމެއްހެއްޔެވެ؟"

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ނަބިއްޔާގެ ޞަޙާބީންނަކީ ހެޔޮކަމަށް ގިނަގިނައިން ވާދަކުރި ބައެއް، އިލްމަށް ބޭނުންތެރި ސުވާލުކުރާ ބަޔަކަށް.
2. مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ އަކީ ނަބިއްޔާގެ ލޮބުވެތި އިލްމުވެރިއަކު ބޭފުޅެއްވެސް އިލްމުވެރިއެކެވެ.
3. ސުވާލުގެ ޖާގަ ނަރަކައަށް ވެއްދުމާއި ދިޔުމަކަށް އަރާސްކުރުން.
4. ހެޔޮ އަމަލުތައް ސުވާލުގެ ޖަވާބުދިނުމަކީ ނަރަކަ ދުރުކުރުވާ އެވެ.
5. ﷲ تعالى ފަސޭހަކޮށްދެއްވި އެގޮތުން ހެޔޮ އަމަލުތައް ކުރަން ފަސޭހަވެގެންދެއެވެ.
6. އެންމެ މަތިވެރިވެގެންވާ ވާޖިބަކީ ﷲ تعالى އެއްކަލަޔަށް އިބާދަތް ކުރުމެވެ.

7. ނަބިއްޔާ ﷺ އުނގަންނަވައިދެއްވުމުގައި ގެންގުޅުއްވި ރިވެތި ގޮތްތައް މި ބަޔާންވެގެންވެ އެވެ. އޭގެ ތެރެއިން:

ހ. ސުވާލުކުރާ މީހާގެ ޝައުގުވެރިކަން ހޯދާ ފަދަ އިޖާބަތްތައް ބޭނުންކުރެއްވުން.

ށ. ސުވާލުކުރާ މީހާ ސުވާލުކުރި މިންވަރަށް ވުރެ އިތުރަށް ޖަވާބުދެއްވުން.

8. ރޯދައާއި ސަދަގާތާއި ދަރުނަމާދުގެ މަތިވެރިކަމާއި އެކަންކަމަށް ބާރުއަޅުއްވައިދެއްވުން.

9. ނަމާދަށް ދިޔުމުގެ ތަރުތީބު. އެ އަޑުކަން ނުކުރާ ނަމަ އޭނާގެ ދީން ޒާއިލުވެގެން ނުވެ އެވެ.

10. الله تعالى ގެ މަގުގައި ޢިލްމުކުރުމުގެ މަތިވެރިކަން.

11. ދުރުގެ ނުރައްކާތެރިކަމާއި، ވިސްނާފުމުގެ ނިޔާ، ހުއްދަތުތުން ގޮތަށް އެ ބޭނުންކުރުމުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވުމެވެ.

12. ނަރަކައިގެ އަޒާބުތަކުން އިތުރުންގެ ގިނަ މައްޗަށް ނަރަކައިގެ އަލިފާންގަނޑަށް އެއްލާލެވޭ އެވެ.

ތިރީސްވަނަ ހަދީޘް: الله ކަނޑައަޅުއްވި ފަރުޟު ކަންތަކާއި، ހައްދުތަކާއި، ހަރާން ކަންތަކާއި ބަސްވަރި ކުރައްވާފައި ނުވާ ކަންތައް

عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ جُرْثُومِ بن نَاشِبٍ ﵁ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَال: "إنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً لَكُمْ غَيْرَ نِسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا".

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الدَّارَقُطْنِيّ [فِي سننه 184/4]، وَغَيْرُهُ.

أَبُو ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيُّ جُرْثُومُ بنُ نَاشِبٍ ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވި އެވެ:

"ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ފަރުޟުތަކެއް ފަރުޟުކުރެއްވި އެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެ ފަރުޟުތައް ގެއްލުވައިނުލާށެވެ. އަދި ހައްދުތަކެއް ކަނޑައަޅުއްވި އެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެ ހައްދުތައް ފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ. އަދި ކަންތައްތަކެއް ހަރާމްކުރެއްވި އެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަންތައްތައް ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތެއްގެ ގޮތުގައި، ހަނދާން ނެތުމަކާ ނުލައި، ކަންތައްތަކަކާ މެދު އެއްޗެއް ބަސް ވަޙީނުކުރައްވަ އެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެކަންތައްތައް ހޯދަން ނުޖެހޭށެވެ."

ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. މުއުމިން އަޅަކު ޝަރުޢުގެ ދީނުގެ އާއި ހުކުމްތަކާއި ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތް މި ހަދީޘްގައިވެ އެވެ. އެބަހީ: ވާޖިބުތަކަށް ޢަމަލުކުރުން އެވެ. އަދި ހަރާމް ކަންތައްތަކުން ދުރުވުން އެވެ. އަދި الله ގެ ހައްދުތައް ފަހަނައަޅައި ނުދިޔުން އެވެ. އަދި އެކަން އާއި މިސްކަތުންނާއި ބޭނުންނުވާ ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލު ނުކުރުން އެވެ.
2. އެކަމަކީ ހަރާމުކަމެއް ކަމަށް ދަލީލު އޮތް ކަމެއް ނޫނީ އެވެ. އެހެން ކަންތައްތަކުގައި، އެކަމަކީ ހުއްދަކަމެއް ކަމުގައި ފަރުވާކުރާކަން ނުވާނެ އެވެ.

3. އެކަމަކީ ހަރާމްކަމެއް ކަމަށް ދަލީލު އޮތް ކަމެއް ދޫކޮށްލާނީ އެވެ. އަދި އެކަމާ ދުރުވާނީ އެވެ. އަދި އެކަމާ ގާތްކުރުވާ ހުރިހާ ވަސީލަތްތަކާ ވެސް ދުރުވާނީ އެވެ.

4. އެކަމާ ބެހޭގޮތުން ޝަރީޢަތުގައި ސުކޫތުކުރައްވައި އޮތް ކަމަކާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލު ނުކުރާނީ އެވެ. އެއީ އެކަމަށް ބުނެވިއްޖާ ނަމަ ﷲ تعالى އެކަމެއް ހަރާމްކޮށްދެއްވިދާނެތީ.

5. ޝަރްޢަކީ ﷲ تعالى ގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ސިފައެކެވެ.

6. ހަނދުމަނެތިވޮޑިގެންނުވުމަކީ ﷲ تعالى ގެ ބަސްތަކުން ސާބިތުވެގެންވާ ސިފަތަކުގެ ތެރެއިންވާ ސިފައެކެވެ.

އެއްތިރީސްވަނަ ހަދީޘް: الله އާއި މީސްތަކުންގެ ލޯބި ހާސިލުވާ ކަންތައް

عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيّ ﵁ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ وَأَحَبَّنِي النَّاسُ؛ فَقَالَ: "ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّك اللَّهُ، وَازْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبُّك النَّاسُ" .

حديث حسن، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ [رقم:4102]، وَغَيْرُهُ بِأَسَانِيدَ حَسَنَةٍ.

أَبُو الْعَبَّاسِ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ السَّاعِدِيّ ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ފިރިހެނަކު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކިބައިކަށް އައިސް ބުންޏެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުގަނޑު އެ ޢަމަލެއް ކޮށްފި ނަމަ، الله އަޅުގަނޑު ދެކެ ލޯބިވެވަޑައިގަންނަވާނެ، އަދި މީސްތަކުން އަޅުގަނޑު ދެކެ ލޯބިވާނެ އަމަލަކަށް ދަލީލުކޮށްދެއްވާށެވެ. (އިރުޝާދުދެއްވާށެވެ.)" ވިދާޅުވިއެވެ: "ދުނިޔޭގައި ޒުހުދުވެރިވާށެވެ. (އެބައިން) الله ތިބާ ދެކެ ލޯބިވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްމަތީގައިވާ ތަކެއްޗަކަށް ޒުހުދުވެރިވާށެވެ. (އެބައިން) މީސްތަކުން ތިބާ ދެކެ ލޯބިވާނެއެވެ."

ހަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ޒުހުދުވެރިވުމަކީ އާޚިރަތުގައި ފައިދާ ނުކުރާ ކަންތައްތައް ދޫކޮށްލުމެވެ. (ނަމަވެސް) ހުއްދަވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ތިބާ ބޭނުންތެރިވެގެން ނުވާ ކަންތައްތައް ދޫކޮށްލުމެވެ.
2. ދުނިޔޭގައި ޒުހުދުވެރިވުމަކީ الله ގެ ލޯބި ހާސިލުކުރުމުގެ މަގުފަހި ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ސަބަބެކެވެ.
3. ލޯބިވެވަޑައިގަތުމަކީ الله ގެ ސިފަފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ސާބިތު ސިފަފުޅެކެވެ.
4. ސަޙާބީން އިލްމު ހާސިލުކުރެއްވުމުގައި ބޮޑުއެދުމާއި ޝައުޤުވެރިކަމާއި މަތިވެރި މަޤްޞަދު ބަޔާންވެގެންދެއެވެ. އެހެނީ އެބޭފުޅުންގެ ސުވާލު ނުވަތަ މަޤްޞަދަކީ ސުވަރުގެއަށް ވާސިލުވުމެވެ.
5. މީހުންގެ ހިތައިން ފިނަފިނައިން ކަންކަމަށް އެދުމުން އެދޭމީހުންގެ ލޯބި ގެއްލިގެންދެއެވެ.

6. ހާޖަތެއް ނުވަތަ ބޭނުމެއް ޖެހިއްޖެ ނަމަ މީހުންގެ ކިބައިން ކަންކަމަށް އެދުން ހުއްދަވެގެންވެ އެވެ.

7. ހާޖަތަކަށް ނުވާ ކަންކަމުގައި މީހުންގެ ކިބައިން އެދުން ހުއްދަވެގެންވެ އެވެ. މީގެ މާނައަކީ އެމީހުންނަށް ދެއްކުންތެރިކަން ހާދުކުރެއް ނޫނެވެ.

ބައްތިރީސްވަނަ ޙަދީޘް: ގެއްލުން ދިނުމާއި ލިބުން ގެއްލުމަށް ބަދަލުހިފުމުގެ ޙުކުމްކަން

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانٍ الْخُدْرِيّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: " لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ" .

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ [راجع رقم:2341]، وَالدَّارَقُطْنِيّ [رقم:228/4]، وَغَيْرُهُمَا مُسْنَدًا. وَرَوَاهُ مَالِكٌ [746/2] فِي "الْمُوَطَّإِ" عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا، فَأَسْقَطَ أَبَا سَعِيدٍ، وَلَهُ طُرُقٌ يُقَوِّي بَعْضُهَا بَعْضًا.

أَبُو سَعِيد سَعْد بْنُ مَالِك بن سِنَان الخُدْرِي ﷺ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. **الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ:

"ގެއްލުންދިނުމެއް ނުވެ އެވެ. އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް (ބަދަލުހިފުމުގެ ގޮތުން) ގެއްލުންދިނުމެއް ނުވެ އެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. اَلضَّرَرُ އަކީ އިންސާނާއަށް ގެއްލުންދޭ ކަންކަމެވެ.
2. އިންސާނާގެ މައްޗަށް ވަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސާއި އެހެން މީހުންނަށް ފައިދާކުރުމެވެ.
3. އިންސާނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސާއި އަނެކާއަށް ގެއްލުންދިނުން ހުއްދަވެގެން ނުވެ އެވެ. އެބަހީ އަނިޔާކުރުން **الله تعالى** ވަނީ ޙަރާމްކުރައްވާފަ އެވެ.
4. އަނެކާއަށް ގެއްލުންދޭން ފަދައިގެން ނުވާނެ އެވެ. އަދި އަނެކާ ގެއްލުންދިނުމުން ބަދަލުހިފުމުގެ ގޮތުން ވިޔަސް އޭނާއަށް ގެއްލުންދިނުމެއް ވެސް ނުވާނެ އެވެ.
5. ތިބާއަށް އަނިޔާދިން މީހާއަށް މާފުކުރުމީ ކެތްތެރި، މުއުމިން އަޚްލާޤުތަކުގެ ތެރޭގައިވާ މަތިވެރި ސިފައެކެވެ.

ތިރީސް ތިންވަނަ ޙަދީޘް: ދަޢުވާ ކުރާ މީހާ އަދި ދަޢުވާ ލިބޭ މީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާ ކަންތައް

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى رِجَالٌ أَمْوَالَ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، لَكِنَّ الْبَيِّنَةَ عَلَى الْمُدَّعِي، وَالْيَمِينَ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ" .

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ الْبَيْهَقِيّ [في"السنن" 252/10]، وَغَيْرُهُ هَكَذَا، وَبَعْضُهُ فِي "الصَّحِيحَيْنِ".

اِبْنُ عَبَّاس رضي الله عنهما ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "މީސްތަކުން ދަޢުވާކުރާ ކަމެއް އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭ ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން ބައެއް މީހުން (އެހެން) ބައެއްގެ މުދަލާއި ލޭއަށް ދަޢުވާކުރީހެވެ. އެހެން ނަމަވެސް البينة (ހެކި) ދިނުން ދަޢުވާކުރާ މީހާގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ހުވާކުރުން އިންކާރުކުރާ މީހާގެ މައްޗަށެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. اَلْمُدَّعِي އަކީ ދަޢުވާކުރާ މީހާ އެވެ. اَلْمُدَّعَى عَلَيْهِ އަކީ އެ ދަޢުވާއަށް އިންކާރުކުރާ މީހާ އެވެ. ނުވަތަ ދަޢުވާ ލިބޭ މީހާއެވެ.
2. اَلْبَيِّنَة އަކީ ކުށް ސާބިތުކުރާ ހެއްކެވެ. اَلْبَيِّنَة ގެ ބާވަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހެކިވެރިންނާއި ކުށްކުރި މީހާ އެއްބަސްވުން ހިމެނެ އެވެ.
3. اَلْبَيِّنَة އަކީ اَلْمُدَّعَى عَلَيْهِ (އިންކާރުކުރާ މީހާ) الله ގަންދީ އެ ކުށް ނުކުރާކަމަށް ހުވާކުރުމެވެ.
4. އިސްލާމް ދީނަކީ މީސްތަކުންގެ މުދަލާއި ޙައްޤު އިންސާފު ހިމާޔަތްކުރާ ދީނެވެ. ފަހެ އިސްލާމް ދީނުގައި މައިގަނޑު ފަސް ކަމެއް ހިމާޔަތްކުރެ އެވެ. އެއީ:

1- ދީން، 2- ނަފްސު، 3- ބުއްދި، 4- މުދާ 5- ނަސްލު (ދަރިފަސްކޮޅު)

5. ކޮންމެ ނަފްސަކަށް ވެސް އިސްލާމް ދީނުގައި ހައްގުތަކެއް ދީފައިވެ އެވެ. ފަހެ މިއިން ހައްގެއް ނުދެވިގެންވިއްޖެ ނަމަ އެ ހައްގުގެ ބަދަލު ޤިޔާމަތް ދުވަހު މި ހައްޤުން ބަދަލުދެވޭނެ އެވެ.

<u>ތިރީސް ހަތަރުވަނަ ހަދީޘް: މުންކަރާތަށް ފެނުނު މީހާ އަމަލު ކުރަންޖެހޭ ގޮތް</u>

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيّ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: "مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ" .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:49].

أَبُو سَعِيدٍ الخُدْرِيّ رضي الله عنه ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ހަދީޘްކުރައްވަނިކޮށް އަޑު އެއްސެވީމެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ކުރެ މީހަކަށް މުންކަރެއް ފެނިއްޖެ ނަމަ ފަހެ އޭނާގެ އަތުން އެ (މުންކަރު) ބަދަލުކުރާހުރިކަމެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ ނަމަ އޭނާގެ ދުލުންނެވެ. އަދި އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ ނަމަ އޭނާގެ ހިތުންނެވެ. އަދި އެއީ އީމާންކަމުގެ އެންމެ ބަލިކަށި މިންވަރެވެ."

<u>ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:</u>

1. މުންކަރަކީ الله އާއި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމެވެ.
2. މުންކަރެއް ފެނިއްޖެ މީހާ އެ މުންކަރެއް ބަދަލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެ އެވެ.
3. އަތުން މުންކަރު ބަދަލުކުރާނީ އެބައެއްގެ ވެރިކަން ބާރު ހުރި މީހާއެވެ. މިސާލަކަށް: ޤައުމުގެ ވެރިޔާ ރައްޔިތުންނަށް މުންކަރު ބަދަލުކުރުމެވެ. ނުވަތަ ފިރިމީހާ އަނބިމީހާއަށް މުންކަރު ބަދަލުކުރުމެވެ. ނުވަތަ މަންމައާއި ބައްޕަ، ދަރިންނަށް މުންކަރު ބަދަލުކުރުމެވެ.
4. ދުލުން ބަދަލުކުރަނީ އަތުން ބަދަލުކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނެތިގެންވާ މީހާ އެވެ.
5. ދުލުން ބަދަލުނުކުރެވޭ ނަމަ ހިތުން އޭނާ އެކަމަށް ނަފްރަތުކޮށްގެން ނުރުހުންތެރިވުމަކީ ވާޖިބެކެވެ.
6. އީމާންކަން ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން އިތުރުވެ އެވެ. އަދި ނުބައި ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން އުނިވެ އެވެ.
7. އީމާންކަމުގެ ތެރޭގައި ހިތުގެ ޢަމަލާއި، ދުލުގެ ޢަމަލާއި، ގުނަވަންތަކުގެ ޢަމަލު ހިމެނޭކަން މި ހަދީޘުން ދަލީލުކުރެ އެވެ.

ތިރީސް ފަސްވަނަ ޙަދީޘް: އަޚުންނާ މެދު ކުރުން ޙަރާމްވެގެންވާ ކަންތައް

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ " لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا، وَيُشِيرُ إلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنْ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ" .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:2564].

أَبُو هُرَيرَة رضي الله عنه ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން އެއްބައިމީހާ އަނެއް ބައިމީހާ ޙަސަދަވެރި ނުވާށެވެ. އަދި ގަތުމުގެ ނިޔަތަކާ ނުލައި އެއްބައިމީހާ އަނެއްބައިމީހާއަށް އަގުބޮއް ޖަހި ނުކުރާށެވެ. އަދި އެއްބައިމީހާ އަނެއް ބައިމީހާ ނަފްރަތު ނުކުރާށެވެ. އަދި އެއްބައިމީހާ އަނެއް ބައިމީހާ ފުރަގަސް ނުދޭށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރެ މީހެއްގެ ވިޔަފާރީގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުރެ މީހަކު ވިޔަފާރި ނުކުރާށެވެ. އަދި الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ގޮތުގައި، އަޚުންގެ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ. މުސްލިމަކީ (އަނެއް) މުސްލިމެއްގެ އަޚާއެވެ. އޭނާއަށް އަނިޔާވެރިއެއް ނުވާނެ އެވެ. އަދި އޭނާއަށް މަކަރުކޮށް ނުހެދޭނެ އެވެ. އަދި އޭނާ ނިކަމެތިކޮށް ނުދެކޭނެ އެވެ. ތަޤްވާވެރިކަން ވަނީ މިތަނުގަ އެވެ. އަދި ނަބިއްޔާގެ ޞުދޫރަށް ތިން ފަހަރު އިޝާރާތްކުރެއްވި އެވެ. އޭނާގެ މުސްލިމު އަޚާ ނިކަމެތިކޮށް ދެކުމަކީ ނުބައިކަމުގެ ގޮތުގައި އިންސާނަކަށް ފުދިގެންވެ އެވެ. ކޮންމެ މުސްލިމެއް ވެސް އަނެއް މުސްލިމެއްގެ މައްޗަށް ޙަރާމްވެގެންވެ އެވެ. އޭނާގެ ލޭއާއި، އޭނާގެ މުދަލާއި، އޭނާގެ އަބުރެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިސްލާމް ދީން އައިސްފައި ވަނީ الله އަޅުތަކުން ލޯބިވެ އަޚުވަންތަކަން ޤާއިމުކުރުމަށެވެ.
2. ޙަދީޘްގައި ނަހީކުރެވިފައިވާ ކަންކަމާއި ޙަރާމް ކަންކަމެވެ.

3. ޙަދީޘްގައި ނަހީކުރައްވާފައިވާ ހުރިހައި ކަމަކީ އެކަމެއް ކޮށްފި ނަމަ އަޒާބުތަކަށް ނުލިބޭނެ ކަންކަމެވެ.

4. ޙަސަދުވެރިވުމީ އާންމުގެ އަނގައިން ލިބިފައިވާ ނިޢުމަތަކަށް އާދޭ ކަރާހިޔަތްކުރުމެވެ. އެ ނިޢުމަތް ގެއްލިގެންދިޔުމަށް އެދުނަސް ނުވަތަ ނޫނީ ނަކުގައިވިޔަސް ނަމަވެސް އެވެ.

5. ޙަސަދުވެރިވުމުގެ ސަބަބުން އިންސާނާ ކުޅުދުވާ ހަމައަށް ނުވަތަ ޒުލުމުކުރުމާ ހަމައަށް ނުވަތަ އެހެން ފަސް ނުބައި ގޯސްކަމާ ހަމައަށް ގެންދެ އެވެ.

6. ހަސަދުވެރިކަމުގެ ޝަރުޢީ އާންމުގެ އަހުއަން ލިބިފައިވާ ނިޢުމަތުގައި ބަރަކާތް ގެއްލުން އަދި ދުޢާކުރުމެވެ. އަދި އާންމު

ﷲ ގެ ހަށްދަރުން އެ ނިޢުމަތަކަށް އަދި ދެންނެވުމެވެ.

7. ނިފާގުކަމާ އިދު ގެދުވުގެ ނިޢުމަތާ ނުވަތަ އެއްޗެއްގެ އަގު މަތިކޮށް ކުއްލަ ޙަރާމްކަމެވެ.

8. ޙައްޖާ ނުވަތަ، މުސްލިމުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ނަފްރަތުވެރިކޮށް ގުޅުން ކަނޑާލުމަކީ ޙަރާމް ކަމެކެވެ.

9. މުސްލިމަކު އެއްޗެއް ގަތުމުން ނުވަތަ އެއްޗެއް ވިއްކުމުން އާންމު ވިޔަފާރި ޒުވާބުން މަސައްކަތެއްކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެކެވެ.

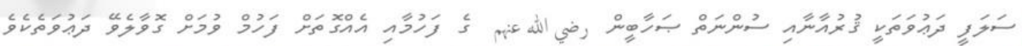
10. މުސްލިމަކަށް އަނިޔާކޮށް، އާންމަށް މަކަރުހަދައި އޮޅުވާލައި، އާންމަށް ދޮގުހަދައި، އާންމު ނިކަމެތިކޮށްލުން؛ މި ހުރިހައި

ކަމެއް ފަސް ޙަރާމްވެގެންވެ އެވެ.

11. ތަޤްވާވެރިކަން ވަނީ ހިތުގަ އެވެ. އޭގެ އަސްލު އާންމުގެ ގުނަވަންތަކުން ފެންނާނެ އެވެ. ޙަދީޘްގައި ވާރިދުވެފައިވާ ގޮތުގައިވެ: {أَلَّا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ} رواه البخاري ومسلم. މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން އެ އިސްލާހުވެއްޖެ ނަމަ މުޅި ހަށިގަނޑު އިސްލާހުވާނެ، އަދި އެ ފަސާދަވެއްޖެ ނަމަ މުޅި ހަށިގަނޑު ފަސާދަވާނެ މަސްކޮޅެއް ހަށިގަނޑުގައިވެ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ހިތެވެ.

12. މުސްލިމުކަން ދެނެގަނެވޭނީ ހިތުތަކުންނެވެ. އިންސާނާގެ ސޫރަތަކުން ނުވަތަ މުދަލަކުން ނޫނެވެ. ޙަދީޘްގައި ވާރިދުވެގެންވާ ގޮތުގައިވެ: {إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ} رواه مسلم. މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތިޔަބައިމީހުންގެ ސޫރަތަކަށާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލަށް ބައްލަވާވޮޑިނުގަންނަވަ އެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ބައްލަވާވޮޑިގެންނަވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށެވެ.

13. ތިބާގެ މުސްލިމު އަޚާ ދެރަކޮށް ނިކަމެތިކޮށްލުމަކީ ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

14.މުސްލިމުންގެ މުދަލާއި ލޭއާއި އަބުރަށް ހަރާމްކުރުވިގެންވާ ތަކެއްޗެވެ.

15.މުސްލިމަކަށް ހަރާންކަމެއް އެނގުމުން އެކަމުން ދުރުވެގަތުން ވާޖިބުވެގެންވެ އެވެ.

ތިރީސް ހަވަނަ ހަދީޘް: މުސްލިމުންނަށް އެހީވުމާއި އިލްމު ހާސިލުކުރުމުގެ ފަޟީލަތް

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﵁ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِما سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَاَللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارَسُونَهُ فِيمَا بَيْنَهُمْ؛ إلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمْ السَّكِينَةُ، وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ، وَذَكَرَهُمْ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ".

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [رقم:2699] بهذا اللفظ.

أَبُو هُرَيرَة ﵁ ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވި އެވެ. "ދުނިޔޭގެ ދަތިތަކުގެ ތެރެއިން ދަތިކަމެއް މުއުމިނެއްގެ ކިބައިން (ފިލުއްވައި) ތަނަވަސްކޮށްދީފި މީހަކު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ދަތިތަކުގެ ތެރެއިން ދަތިކަމެއް الله އެކަލާނގެ ކިބައިން ފިލުއްވާ އެވެ. އަދި (މާލީ) ދަތިކަން ކުރިމަތިވެފައިވާ މީހަކަށް ފަސޭހަކޮށްދީފި މީހަކު، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި الله އެމީހަކަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެ އެވެ. އަދި މުސްލިމަކު ފޮރުވާކޮށްދީފި މީހަކު، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި الله އެމީހަކު ފޮރުވާކޮށްދެއްވާނެ އެވެ. އަދި އަޅާގެ އެހީތެރިކަމުގައި އަޅާ ދެމިހުރިހައި ހިނދަކު الله އެއަޅަކަށް ވާގިދޭ ދެއްވުމުގައި ދެމިވޮޑިގެންވާނެ އެވެ. އަދި އިލްމު ހާސިލުކުރުމަށް އެމަގަކުން ހިނގައިފި މީހަކަށް، އޭގެ ސަބަބުން ސުވަރުގެއަށް ދާން މަގެއް الله އެމީހަކަށް ފަހިކޮށްދެއްވާ އެވެ. އަދި الله ގެ ގޭގެތަކުގެ ތެރެއިން ގެއެއްގައި އިޖުތިމާޢުވެ، އަދި الله ގެ ފޮތް ކިޔަވައި، އަދި އެފޮތް އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ކިޔަވައިދީ ނަމަ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ސަކީނަތް ފައިބައި، އަދި ރަޙުމަތް އެބައިމީހުން ވަށާލައި، އަދި މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުން ވަށާލައި، الله ގެ ހަޟްރަތުގައިވާ މަލާއިކަތުންގެ އަރިހުގައި އެބައިމީހުންގެ ވާހަކަ ޛިކުރުކުރެއްވި އެވެ. އަދި ޢަމަލު ލަސްވީ މީހާ، އެމީހެއްގެ ނަސަބު ކުރިއަށް ނުގެންދާނެ އެވެ.

ޙަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. "الجَزَاءُ مِن جِنْسِ العَمَل" މާނައީ: "ޖަޒާ ލިބިގެންވާނީ ޢަމަލުގެ ބާވަތުންނެވެ." މި ޝަރުޢީ ގަވާއިދުގެ މައްޗަށް މި ހަދީޘުން ދަލީލުކުރެއެވެ.
2. މުއުމިން އަޚާއަށް އެހީތެރިވުމުގެ މުހިންމުކަން މި ހަދީޘުން ދަލީލުކުރެއެވެ.
3. އިލްމު ހާސިލުކުރުމުގެ މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަމާއި މުހިންމުކަން މި ހަދީޘުން ދަލީލުކުރެއެވެ.
4. އަޅުކަންކުރުމުގައި ފަސްޖެހުނު މީހާއަށް ނަސަބުގެ އާއިލާއިން ދުވަރުން ކޮންމެވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ޝަފާޢަތް ލިބުން އަޅުކަން ގުޅުވި އެވެ.
5. ފާފަތަކުގެ ތައުބާއިން ފިލުވައިދޭން ޖެހޭނީ ސިއްރިއްޔާތުގައި ކަމާ، އޭގެ ސަބަބުން އެހެން މީހުންނަށް ގެއްލުން ނުފޯރާ ފާފަތަކެވެ.

ތިރީސް ހަތްވަނަ ޙަދީޘް: ނިޔަތާއި އަމަލުގެ ޖަޒާގެ ތަފްޞީލު

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:6491]، وَمُسْلِمٌ [رقم:131]، في "صحيحيهما" بهذه الحروف.

اِبْنُ عبَّاس رضي الله عنهما ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: **رَسُولُ الله** ﷺ ގެ ވެރި އިލާހު **تبارك و تعالى** ގެ ބަސްފުޅުން ރަސޫލާ ރިވާކުރެއްވި އެވެ: **الله** ވަޙީކުރެއްވި އެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮ ޢަމަލުތަކާއި ނުބައި ޢަމަލުތައް **الله** ލިޔުއްވި އެވެ. އެއަށްފަހު އެކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވި އެވެ. ފަހެ ހެޔޮ ޢަމަލެއް ކުރުމަށް ޢަޒުމް ކަނޑައަޅައިފައި އެކަން ނުކޮށްފި މީހަކަށް **الله** ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެ ހެޔޮ ޢަމަލު ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމެއްގެ ގޮތުގައި ލިޔުއްވާ އެވެ. އަދި އެކަން ކުރުމަށް ޢަޒުމް ކަނޑައަޅައި އެކަން ކޮށްފި މީހަކަށް **الله** ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެ ޢަމަލު 10 ހެޔޮ ޢަމަލުން ފެށިގެން 700 ގުނައަށް، އަދި އެއަށްވުރެ އިތުރު ގުނަތަކަށް އެ ހެޔޮ ޢަމަލު ލިޔުއްވާ އެވެ. އަދި ނުބައި ޢަމަލެއް ކުރުމަށް ޢަޒުމް ކަނޑައަޅައިފައި އެކަން ނުކޮށްފި މީހަކަށް **الله** ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެ ޢަމަލު ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމެއްގެ ގޮތުގައި ލިޔުއްވާ އެވެ. އަދި އެކަން ކުރުމަށް ޢަޒުމް ކަނޑައަޅައި އެކަން ކޮށްފި ނަމަ **الله** އެ ޢަމަލު އެއް ނުބައި ޢަމަލުގެ ގޮތުގައި ލިޔުއްވާ އެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. **الله** ގެ ޢަދުލުވެރިކަން **الله** ދެއްވާވަޑައިގަންނަވާ ޢަޠާއާއި ރަޙްމަތާއި އޯގާވަންތަކަން، އެބައިމީހުންގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކާއި ނުބައި ޢަމަލުތައް ޝަރުޢީ ގޮތުން އަދި ޤަދަރީ ގޮތުން ލިޔުއްވާފައިވެ އެވެ.
2. **الله تعالى** ގެ ޢަމަލުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން 'كَتَبَ' އެބަހީ: 'ލިޔުއްވުން' ސާބިތުކުރައްވާފައިވެ އެވެ.

3. الله تعالى ގެ ސިފަފުޅުތައް ބެހިގެންވަނީ 2 ބައިބަޔަށެވެ:

1) الله ގެ مشيئة އާ ގުޅިގެންވާ ފިޢުލީ ސިފަފުޅުތައް.

2) الله ގެ ޛާތުފުޅާ ގުޅިގެންވާ ޛާތީ ސިފަފުޅުތައް.

4. ހެޔޮކަމަކަށް އަޒުމް ކަނޑައެޅިގެން އެކަން ނުކުރާ މީހާ ބެހެނީ 3 ބައިބަޔަށެވެ:

1) އެ ހެޔޮ ޢަމަލުގެ ވަސީލަތްތަކުގައި ހިފުމާ އެކު ވެސް، ޝަރުޢީ ސަބަބަކާ ހުރެ އެކަން ޢަމަލާ ބައްދަލު ނުވާ މީހާ: ފަދަ މީހަކަށް އެ ހެޔޮކަމުގެ ޘަވާބު ފުރިހަމައަކަށް ލިބޭނެ އެވެ.

2) އެ ހެޔޮކަމަށްވުރެ ބޮޑު ހެޔޮކަމަކަށްޓަކައި އެކަން ދޫކޮށްލި މީހާ: ފަދަ މީހަކަށް ބޮޑު ހެޔޮކަމާއި ކުޑަ ހެޔޮކަމުގެ ޘަވާބު ލިބޭނެ އެވެ.

3) ކަމެއް ދިމާވެގެން (ފަރުވާ ކުޑަ ކުރުމަކާއި ނުލައި) އެކަން ދޫކޮށްލި މީހާ: ފަދަ މީހާގެ ނިޔަތާއި އަޒުމުގެ މިންވަރަށް ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމެއްގެ ޘަވާބު ލިބޭނެ އެވެ.

5. ނުބައި ކަމަކަށް އަޒުމް ކަނޑައެޅިގެން އެކަން ދޫކޮށްލި މީހާ ބެހެނީ 4 ބައިބަޔަށެވެ:

1) އެކަން ކުރުމަށް އަޒުމް ކަނޑައެޅިގެން އަދި އޭގެ ވަސީލަތްތަކުގައި ހިފުމަށް ފަހު އޭނާގެ ނަފްސު މުޖާހަދާކޮށް الله އަށްޓަކައި އެކަން ދޫކޮށްލާ މީހާ: ފަދަ މީހަކަށް ފުރިހަމަ ހެޔޮކަމެއްގެ ޘަވާބު ލިބޭނެ އެވެ.

2) އެކަން ކުރުމަށް އަޒުމް ކަނޑައެޅިގެން އެ ނުބައިކަމުގެ ވަސީލަތްތައް ހޯދުމުގެ ސަބަބުން އެކަން ކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވި މީހާ: ފަދަ މީހާގެ ނިޔަތުން ނުބައިކަމުގެ ފާފަ ލިބިގެންދާނެ އެވެ.

3) އެކަން ކުރުމަށް އަޒުމް ކަނޑައެޅުމާއި، އަދި އޭގެ ވަސީލަތްތަކުގައި ހިފުމަށް ފަހު އެކަން ނުކުޅެދުން ވީމާ: އެކަން ނުކުޅެދުނުކަމުގައި ނަމަވެސް އެކަން ކުރި މީހާގެ ފާފަ ފަދަ ލިބިގެންދާނެ އެވެ.

4) އެކަން ކުރުމަށް އަޒުމް ކަނޑައެޅިގެން އަދި އޭގެ ވަސީލަތްތަކުގައި ހިފުމަށް ފަހު އެކަން ދޫކޮށްލާ މީހާ؛ އޭނާ އެކަން ދޫކޮށްލަނީ الله އަށްޓަކައެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ކުޅަދާނަކަން ނެތިގެން ވެސް ނޫނެވެ: ފަދަ މީހާއަށް ޘަވާބެއް ނުލިބޭނެ އެވެ. އަދި ފާފައެއް ވެސް ނުލިބޭނެ އެވެ.

6. ހެޔޮ ކަންތައްތަކުގެ ޘަވާބު އިތުރުވެގެންދާ ގޮތްތަކަކީ:

1) ވަގުތުގެ ސަބަބުން،

2) ތަންގެ ސަބަބުން،

3) ޢަމަލުގެ ބާވަތުގެ ސަބަބުން،

4) ޢަމަލުކުރާ މީހާގެ ސަބަބުން.

ތިރީސް އަށްވަނަ ޙަދީޘް: الله ގެ ވަލީއްޔުންނަށް ގެއްލުން ދިނުމުގެ ޝަޒާ އަދި ފަރުޟު އަދި ސުންނަތް އަމަލުތަކުގެ މަތިވެރި ސަވާބު

عَنْ أَبِي هُرَيْرَة ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُول اللَّهِ ﷺ إنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: "مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقْد آذَنْتهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْت سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَلَئِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ".

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:6502].

أَبُو هُرَيرَة رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވި އެވެ: ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވަޙީކުރެއްވި އެވެ: "ތިމަން الله ގެ ވަލީއްޔަކަށް އަނިޔާކޮށްފި މީހަކަށް، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله އޭނާއާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ އިޢުލާންކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަން الله ފަރުޟުކުރެއްވި ކަމަކުން ވުރެ ތިމަން الله ގެ އަޅާ ތިމަން الله އާ ކުއްތަންނުވެ އެވެ. އަދި ތިމަން الله އާ އަޅަކު ގާތް ކުރިބަވެވިގެންވާނޭ ތިމަން الله ގެ އަޅާ، ސުންނަތް އަމަލުތަކާއިގެން ތިމަން الله އާ ކުއްތަންނުވާނެ އެވެ. ފަހެ ތިމަން الله އޭ އަޅަކު ގާތް ކުރިބަވެވިގެންދާނީ ނަމަ، އޭ އަޅަކު އަޑުއަހާ އަޑުއަހާފަދަ ތިމަން الله ވާނަމެވެ. އަދި އޭ އަޅަކު ބަލާ ލޮލަކީ ތިމަން الله ވާނަމެވެ. އަދި އޭ އަޅަކު ހިފާ އަތަކީ ތިމަން الله ވާނަމެވެ. އަދި އޭ އަޅަކު އޭނާގެ ފައިން ހިނގާ ފައަކީ ތިމަން الله ވާނަމެވެ. އަދި ތިމަން الله ގެ ކިބައިން އޭނާ ކަމަކަށް އެދިއްޖެ ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله އޭނާއަށް ދެއްވާނަމެވެ. އަދި ތިމަން الله ގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދިއްޖެ ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން الله އޭނާއަށް ރައްކާތެރިކަން ދެއްވާނަމެވެ."

ޙަދީޘުގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. الله ގެ ވަލީއަކީ މުއުމިން، ތަޤްވާވެރި މީހާ އެވެ.

2. الله ގެ ވަލާވެރިކަމަކީ މުއުމިން، ތަޤްވާވެރި އަޅާއަށް އެއިލާހުގެ ލޯތްބާއި، ނަސްރު ދެއްވުމާއި، އެހީތެރިކަމާއި ވާގިފުޅު ދެއްވުމެވެ.

3. ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން الله އެންމެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް الله ފަރުޟުކުރެއްވި އަމަލުތަކެވެ.

4. ފަރުޟު އަމަލުތަކަށް ފަހުގައި، ސުންނަތް އަމަލުތަކަށް ކުރުމުގައި ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކުރާ މީހަކު ދެކެ الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ އެވެ.

5. ނަފްލު އަމަލުތަކަށް ކުރުމުން الله ގެ ލޯބި ހާސިލުވާ އެވެ.

6. الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވާކަން މި ޙަދީޘުން ސާބިތުވެ އެވެ.

7. الله އަޅަކު ދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންފި ނަމަ، الله އެކަލާނގެ ތައުފީޤު ދެއްވާ އެވެ. އެއީ އޭނާގެ އަމަލުތައް އިސްލާހުކޮށްދެއްވާ އެވެ. ފަހެ އޭނާ އަޑުއަހާނީ، އަދި އޭނާ ބަލާނީ، އަދި އޭނާ ހިފާނީ، އަދި އޭނާ ހިނގާނީ الله ރުހިވޮޑިގެންވާ ތަންތަނާއި ރުހިވޮޑިގެންވާ ގޮތަށެވެ.

8. الله އަޅަކު ދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންފި ނަމަ، އެ އަޅަކު އެދި ދަންނަވާ އެއްޗެއް ދެއްވާ އެވެ. އަދި އެ އަޅަކު ރައްކާތެރިކަމަށް އެދިއްޖެ ނަމަ ރައްކާތެރިކަން ދެއްވާ އެވެ.

ތިރީސް ނުވަވަނަ ޙަދީޘް: އޮޅިގެން ހަނދާން ނެތިގެން ކުރާ ކަންކަމާއި، ނުރުހިނިސްކޮށް ޒަބަރުދަސްތުކޮށްގެން ގަދަކަމުން ކުރާ އަމަލުތަކަކަށް الله ފާފަ ފުއްސަވާނެ އެވެ.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "إنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ" .

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهْ [رقم:2045]، وَالْبَيْهَقِيّ [السنن 7]

اِبْنُ عَبَّاس رضي الله عنهما ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ތިމަން ނަބިއްޔާއަށްޓަކައި ތިމަން ނަބިއްޔާގެ އުންމަތުގެ ކުށައިން ކާއި، ހަނދާން ނެތުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ނުރުހުމުގައި ގަދަބާރުން އެބައިމީހުން ލައްވާ ކުރުވާ ކަންތަކުގެ ފާފަ ފުއްސަވަ އެވެ.

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިންސާނާއަށް އޮޅިގެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް الله ޙިސާބެއް ނުކުރައްވާނެ އެވެ.
2. އިންސާނާއަށް ހަނދާން ނެތިގެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް الله ޙިސާބެއް ނުކުރައްވާނެ އެވެ.
3. އިންސާނާގެ ޚިޔާލާ ޚިލާފަށް އޭނާގެ ނުރުހުމުގައި އޭނާ ލައްވާ ބަލާރު ގަދަބާރުން ކުރުވާ ކަންކަމަށް الله ޙިސާބެއް ނުކުރައްވާނެ އެވެ.
4. މި ޙަދީޘުން الله ގެ ފަސޭހަފުޅުވަންތަވެރިކަން އަދި އޯގާތެރިކަން އަންގައިދޭ އެވެ.

ސާޅީސްވަނަ ހަދީޘް: ދުނިޔޭގައި ބިދޭސީއެއް ނުވަތަ ދަތުރުވެރިއެއް ފަދައިން އުޅުން

عَنْ ابْن عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَنْكِبِي، وَقَالَ: "كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّك غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ". وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: إذَا أَمْسَيْت فَلَا تَنْتَظِرْ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْت فَلَا تَنْتَظِرْ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِك لِمَرَضِك، وَمِنْ حَيَاتِك لِمَوْتِك.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ [رقم:6416].

عَبْدُ الله بْنُ عُمَر ﵄ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: "**الله** ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަޅުގަނޑުގެ ކޮނޑުގައި ހިއްޕެވި އެވެ. އަދި ހަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ދުނިޔޭގައި ތިބާއަކީ ބިދޭސީއެއް ފަދައިން ނުވަތަ މަގު ހުރަސްކުރާ މީހެއް ފަދައިން އުޅޭށެވެ." އަދި **اِبْنُ عُمَر** ﵄ ވިދާޅުވެ އުޅުއްވި އެވެ: "ތިބާ ހަވީރާ ބައްދަލުކޮށްފި ނަމަ ހެނދުނަކަށް އިންތިޒާރު ނުކުރާށެވެ. އަދި ހެނދުނާ ބައްދަލުކޮށްފި ނަމަ ހަވީރަށް އިންތިޒާރު ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިބާގެ ސިއްހަތުން ތިބާގެ ބަލިކަމަށް ގެންދާށެވެ. އަދި ތިބާގެ ހަޔާތުން ތިބާގެ މަރަށް ގެންދާށެވެ."

ހަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. ބިދޭސީއަކީ މީހާއަކީ އޭނާގެ ޤައުމު ނޫން އެހެން ޤައުމަކަށް ގޮސް އުޅޭ މީހާ އެވެ. ފަހެ އޭނާ އެ ޤައުމުގައި ވަޒަންވެރިވާކަށް ނުޖެހޭނެ އެވެ. އޭނާގެ އަމިއްލަ ޤައުމަށް އެނބުރި އަންނަން ޝައުޤުވެރިވާނެ އެވެ. މުސްލިމުންގެ ދާއިމީ ސުވަރުގެ އެވެ. އެހެންކަމުން ބިދޭސީއެއް އޭނާގެ އަމިއްލަ ޤައުމަށް ދާން ޝައުޤުވެރިވާ ފަދައިން މުއުމިނު ބޭނުން މުސްލިމަކު ސުވަރުގެއަށް ދާން ޝައުޤުވެރިވާން އެވެ.
2. "عَابِرُ سَبِيل" އަކީ ދަތުރުވެރިއާ އެވެ. ފަހެ ދަތުރުވެރިއާ ވެސް ބިދޭސީއަކާ އެއްފަދައިން އޭނާގެ ދަތުރު ނިމުނުމުން، އަނބުރާ ޤައުމަށް ދިއުމަށް ޝައުޤުވެރިވެ އެވެ.

3. މުސްލިމުން ދުނިޔެ މަތީގައި އުޅެންޖެހޭނީ ދަތުރުވެރިއެއް ނުވަތަ ބީރައްޓެހިއެއްގެ ފަދައިންނެވެ. އޭނާ ދާން
އުންމީދުކުރާނީ ސަފަރުވެރިވާން ވާނީ ސުވަރުގެއަށެވެ.

4. ބިދްޢަތާއި ފިތުނަ ހުއްޓުވައި ހެޔޮ އަމަލުތަކުން ކުރަން އާދާ ގޮތަށްގައި މަސައްކަތް ކުރަންވާނެ އެވެ. ވީމާ ހެޔޮ
އަމަލުތަކާއި ބައްޕާފުމާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ކުރުން އެވެސް ދީނުގައި ހުރުމަށް ފަރުވާކުރުން އަކަށްވާ
ފަސްނުކުރުން ނުވާނެ އެވެ.

ސާޅީސް އެއްވަނަ ޙަދީޘް: އިންސާނާގެ ހަވާނަފްސު ސުންނަތާގެ މައްޗަށް އިސްތިސްލާމްވުން

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ".

حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ، رَوَيْنَاهُ فِي كِتَابِ "الْحُجَّةِ" بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

أَبُو مُحَمَّد عَبْدُ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ ﵄ ގެ އަރިއަހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވި އެވެ: "ތިމަން ނަބިއްޔާ އެކަމަކާއިގެން ވަޙީގައި ކަމަށް އެ މީހެއްގެ ހަވާ ތަބާވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން އެބައިމީހުން ކުރެ މީހަކު އީމާންވެ ނުވެ އެވެ." މިއީ ޙަސަން ޞަޙީޙް ޙަދީޘެކެވެ. (اَلْحَافِظُ اَلنَّوَوِي ވިދާޅުވި އެވެ:) ޞައްޙަ އިސްނާދަކާ އެކު الحُجَّة ޙަދީޘްގެ ފޮތުގައި އަހަރުމެން ރިވާކުރީމެވެ.

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. އިންސާނާއަށް ވާޖިބު الله އަށް އިސްތިސްލާމްވުމެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ އަށް އީމާންވުމެވެ.
2. الله ގެ ޝަރުޢަތުންނާއި، ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިއަހުން އައި އެއްޗެސް ކަމަކަށް ދެކޮޅު ހަދައިގެން ނުވާނެ އެވެ.
3. ދީނުގެ ކަމެއްގައި ނަފްސަށް ތަބާވެއްޖެ ނަމަ، ޝާރިޢަށް ވާޖިބު ކުށެއްކުރުމެވެ.
4. ދީނުގައި އަމިއްލަވުމާ އެންމެހައި ކަމެއް އިންސާނާއަށް ފައިދާ ކުރަނީ ކަންތައް ކަމުގައި ފޮނުވި ކުރުމެވެ.
5. ނަބިއްޔާ ﷺ ބުނުއްވި ކުރެއްވި ކަމަކަށް ނުކުރުމެއްކަމާ ބޭރަށް ދީނުގެ ބިދުޢަތް އެވެ.

ސާޅީސް ދޭވަނަ ޙަދީޘް: ތައުޙީދުގެ މަތިވެރި ސަވާބު

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: "يَا ابْنَ آدَمَ! إنَّك مَا دَعَوْتنِي وَرَجَوْتنِي غَفَرْتُ لَك عَلَى مَا كَانَ مِنْك وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُك عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتنِي غَفَرْتُ لَك، يَا ابْنَ آدَمَ! إنَّك لَوْ أتَيْتنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتُك بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً" .

رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ [رقم:3540]، وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

أَنَس بْنُ مَالِك رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެ އެވެ. ވިދާޅުވި އެވެ: "ތިމަން ބޭފުޅާ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވަނިކޮށް އަޑުއެއްސެވީމެވެ: "**ﷲ تعالى** ވަޙީ ކުރައްވައި އެވެ: "އޭ އާދަމުގެ ދަރިޔާ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ތިމަން ﷲ އަށް ދުޢާކޮށް އުންމީދުކުރާހާހިނދަކު، ތިބާގެ ފަރާތުން ދިމާވާ ކަންތައްތަކަށް ތިމަން ﷲ ތިބާއަށް ފާފަ ފުއްސަވާނަމެވެ. އަދި ތިމަން ﷲ އެކަމާ އަޅައެއް ނުލައްވާނަމެވެ. އޭ އާދަމުގެ ދަރިޔާ އެވެ! ތިބާގެ ފާފަތައް އުޑުގެ އެންމެ މައްޗާ ހަމައަށް ފޯރައިފި ނަމަ، އަދި އެއަށްފަހު ތިމަން ﷲ ގެ ހަޟްރަތުން ތިބާ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވައިފި ނަމަ، ތިބާއަށް ތިމަން ﷲ ފާފަ ފުއްސަވާނަމެވެ. އޭ އާދަމުގެ ދަރިޔާ އެވެ! ތިބާ ތިމަން ﷲ ގެ ހަޟްރަތަށް ބިން ފުރެއްދެން ފާފަ ހިފައިގެން އަތުވެއްޖެ ނަމަ، އެއަށްފަހު، ތިމަން ﷲ އާ އެއްވެސް ފަރާތަކާ ޝަރީކު ނުކުރާ ހާލުގައި ތިބާ ތިމަން ﷲ އަށް ބައްދަލު ކޮށްފި ނަމަ، އެބިން ފުރެންދެން ފާފަ ފުއްސެވުމާ އެކު ތިބާގެ ގާތަށް ތިމަން ﷲ ވަޑައިގަންނަވާނަމެވެ."

ޙަދީޘްގެ ބައެއް ފައިދާތައް:

1. މިޙަދީޘްގައި ތައުޙީދުގެ މަތިވެރިކަމާއި، ތައުޙީދުގެ ސަބަބުން ފާފަތައް ފުހެވިގެންދާކަން އަންގާދެއެވެ.
2. ޝިރުކުގެ ނުރައްކަލުފުރިކަމާއި، ޝިރުކުގެ ސަބަބުން ފާފަތައް ނުފުހެވޭނެ ކަމެވެ.
3. ތައުބާގެ މަތިވެރިކަމާއި ތައުބާވުމަށް އަވަސްވުން.

4. الله ދިނަވިނަވިން ހާދަ ފުރިހަމަ ކަމާއި، ތަޤްވާވީ އަޅުކަން ހުސްވުރައި ހާދަހަށް ފުރިހަމަ ކަމުވެ.

5. الله އަކީ غَفُورُ ވަންތަ غَفَّارُ ވަންތަ އިލާހެވެ. އަދި އެއީ رَحْمَن ވަންތަ رَحِيمُ ވަންތަ އިލާހެވެ.

ފިހުރިސްތު

